

DenkWijzer

Thema: Dichtbij de burger

Interview met Arie Slob

Zeggenschap over de politie

De brandweer als regionale spel?

Verheugd met de jeugd?

Kansen voor gemeenten?

En verder:

Dualistisch onderhandelen

Samen dienen in de wereld

Solidariteit

1

JAARGANG 6 | NUMMER 1 | FEBRUARI 2006

STUDIEBLAD VAN HET WETENSCHAPPELIJK INSTITUUT
EN DE BESTUURDERSVERENIGING VAN DE CHRISTENUNIE

 ChristenUnie

DenkWijzer
studieblad van de ChristenUnie
jaargang 6, nummer 1, februari 2006

Oplage: 3000
ISSN-nummer: 1568-5845

DenkWijzer is een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut (de *mr. G. Groen van Prinsterer stichting*) en de Bestuurdersvereniging van de ChristenUnie.

DenkWijzer wordt toegezonden aan alle donateurs van het Wetenschappelijk Instituut, aan alle bestuurders van de ChristenUnie en aan losse abonnees.

Kosten

- abonnement: € 16,- per jaar (jongeren tot en met 26 jaar betalen slechts € 11,-).
- donateurschap: minimum donatie is € 28,- per jaar, jongeren € 16,-. U krijgt daarvoor naast vijf nummers van *DenkWijzer* ook enkele andere publicaties, informatie over allerlei activiteiten, gratis toegang tot bijeenkomsten en u kunt deelnemen aan onze KennisNetWerken.
- losse nummers van *DenkWijzer*: € 4,- per stuk (exclusief verzendkosten).

DenkWijzer verschijnt op de tweede zaterdag van februari, april, juni, oktober en december

Deadline kopij volgende nummer:
maandag 6 maart 2006

Redactie:

Jan Post (hoofdredacteur),
Henk Visser (namens bestuurdersvereniging),
Pieter Grinwis (namens Tweede Kamerfractie),
Erik van Dijk (eindredacteur t/m dit nummer) en
Geert Jan Spijker (nieuwe eindredacteur)

Vormgeving:

Douglas Design BNO, www.douglasdesign.nl

Druk:

Koninklijke BDU Grafisch Bedrijf B.V.

Uitgave, redactie en administratie:

Mr. G. Groen van Prinsterer stichting
Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie
Postbus 439 • 3800 AK AMERSFOORT
Tel.: 033 - 422 69 60
Fax: 033 - 422 69 68
Email: denkwijzer@christenunie.nl
of wi@christenunie.nl

www.wi.christenunie.nl

www.bestuurders.christenunie.nl

Rabobank rekening nummer 1230 18250

DenkWijzer verwelkomt bijdragen van lezers.
Neem daarvoor wel eerst even contact met ons op.

Copyright ChristenUnie 2006

Overname van artikelen en/of illustraties
uitsluitend na toestemming van de redactie.

5

Zorgen om de huishouding van Thorbecke

De verhouding tussen de Rijksoverheid en de andere overheden is in deze kabinetsperiode verslechterd. In een uitgebreid interview uit Arie Slob, Tweede Kamerlid van de ChristenUnie zijn zorgen over de ontwikkelingen op terreinen als politie, brandweer en onderwijs en daagt hij de ChristenUnie-bestuurders uit om intern in ieder geval wel een goede samenwerking te hebben tussen de bestuurslagen.

10

Zeggenschap over de politie

Veiligheid is al vele jaren een belangrijk aandachtsveld in de lokale politiek. Het onderwerp staat in de verkiezingsprogramma's van veel partijen dan ook hoog op de agenda. Burgemeester Bert Groen analyseert hoe de tendens tot vergroting van de centrale invloed op het veiligheidsvraagstuk uitwerkt op de zeggenschap over de politie op gemeentelijk niveau.

12

De brandweer als regionale spil?

In onze samenleving nemen de risico's, maar ook de complexiteit en de kwetsbaarheid in hoge mate toe. Evaluaties van rampen en zware ongevallen tonen steeds weer aan dat de organisaties van de hulpverleningsdiensten, waaronder de brandweer, verbeterd moet worden. Joop Alsema, burgemeester Staphorst en portefeuillehouder brandweer Regio IJssel Vecht zet vraagtekens bij de huidige reorganisatieplannen.

14

Kansen voor gemeenten?

Hoe ziet onze gemeente er over tien jaar uit? Zijn er voldoende woningen en is er voldoende speelgelegenheid voor onze jeugd? Hoe lopen de verkeersstromen in onze gemeente? Zijn er voldoende fiets- en wandelpaden. Onderwerpen die dicht bij de burgers komen. Het gaat om hun leef- en woonomgeving. Elke gemeente staat volgens raadslid én Statenlid Annelies van der Kolk voor de opdracht om samen met burgers, bedrijven en organisaties inkleuring te geven aan de eigen gemeente.

16

Verheugd met de jeugd?

De laatste jaren is er in ons land meer toenadering tussen de vanouds gescheiden circuits van het jeugdbeleid en het onderwijsbeleid. Dat is volgens auteur Corine Dijkstra een goede ontwikkeling. Belangrijk daarbij is dat aan een geïntegreerde visie op beiden, een positiebepaling voorafgaat: welke rolverdeling willen we in ons land tussen de (lokale) overheid, de scholen en de ouders als het gaat om de jeugd?

Dichtbij de burger

Door Erik van Dijk, eindredacteur

Op 7 maart 2006 zijn er weer gemeenteraadsverkiezingen. In het grootste deel van de 458 gemeenten in Nederland zullen politieke partijen de strijd om de gunst van de kiezer weer aangaan. In 196 gemeenten doet de ChristenUnie daar volop aan mee.

Velen van u zitten als raadslid, kandidaat-raadslid, wethouder, actief lid of anderszins midden in de verkiezingscampagne. Hopelijk kan de ChristenUnie in al die 196 gemeenten mee gaan doen aan de nieuwe raadsperiode en kunnen we ook weer in tientallen gemeenten aan het college deelnemen.

Dit nummer van DenkWijzer draait om de gemeente en wil alle lokale actievelingen helpen bij de campagne en bij een goede start voor de periode 2006-2010. Als belangrijkste thema hebben we gekozen voor de discussie rond gemeentelijke autonomie, met in ons achterhoofd nadrukkelijk de inzet van de ChristenUnie in deze campagne: aandacht vragen voor mensen en relaties (de titel van de handreiking verkiezingsprogramma: "Van IK naar SAMEN" en de slogan: "Voor elkaar").

Autonoom of automaat?

Staatsrechtelijk is de gemeentelijke autonomie een gegeven, maar de vraag die wij aan de verschillende auteurs hebben gesteld is, wat dat tegenwoordig concreet inhoudt. De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) stelde in het recente rapport "Autonoom of automaat. Advies over gemeentelijke autonomie" (augustus 2005) dat we in een tijd leven "waarin er vele krachten en tendensen zijn in de richting van centralisatie en uniformering van het bestuur". Het meest duidelijk wordt dat zichtbaar bij de afschaffing van het gebruikersdeel OZB en de plannen met de politie en brandweer. Bij beleidsterreinen als ruimtelijke ordening, onderwijshuisvesting en de WMO lijkt er juist een tegengestelde tendens te zijn. Toch dringt ook daar zich de vraag naar de gemeentelijke beleidsvrijheid sterk op.

Is de gemeente op steeds meer terreinen alleen nog maar een uitvoeringsorgaan of loket van de centrale overheid (al dan niet veroorzaakt door Haagse regelzucht en monitoringsdrift)? Op welke terreinen is er nog ruimte voor eigen beleid? En is het op bepaalde terreinen zelfs zo erg dat Den Haag bepaalt en de gemeente betaalt?

Gemeentelijke autonomie is volgens de Rob "een opdracht voor het Rijk, de provincies én de gemeenten zelf om te blijven streven naar 'goed overheidsbestuur' dat zo dicht mogelijk bij de burgers functioneert. Dat wil zeggen dat

gemeenten in staat worden gesteld integrale, op de lokale maat toegesneden, innovatieve en efficiënte maatregelen en voorzieningen te treffen voor de lokale gemeenschap." Lokaal maatwerk is rekening houden met de menselijke maat. Dát is dichtbij de burger.

Jubileum en overdracht

Dit is het 25ste nummer van DenkWijzer. 'Dichtbij de burger' is een mooi thema voor zo'n jubileumnummer. Ik denk dat DenkWijzer in de afgelopen jaren steeds een goede mix heeft gehad van voldoende intellectueel niveau en tegelijk herkenbaarheid, leesbaarheid en toepasbaarheid. Zeker voor de leden van de bestuurdersvereniging hoop ik dat DenkWijzer ook voldoende 'Dichtbij de bestuurder' is geweest. Dit nummer in ieder geval wel!

Een themanummer rond de gemeente en de gemeenteraadsverkiezingen is ook om een andere reden toepasbaar. Dit is mijn laatste nummer als eindredacteur. Sinds september j.l. werk ik al niet meer bij het wetenschappelijk instituut, maar als beleidsmedewerker voor de bestuurdersvereniging. In die functie mag ik raads- en statenleden ondersteunen in hun uitdagende ambt door middel van advies, onderzoek, trainingen, beleidsondersteuning van de bestuurdersvereniging en organisatie van bijeenkomsten.

Inmiddels is een nieuwe eindredacteur van DenkWijzer al druk bezig met het aprilnummer. Hij heet Geert Jan Spijker. Wellicht kent u hem, bijvoorbeeld als auteur van het Kort Commentaar over discriminatie en de vrijheid van meningsuiting ("Een blad voor de mond", december 2002) of van een artikel in DenkWijzer (juni 2002). Ik vertrouw deze mooie taak graag aan hem toe. In het volgende nummer zal hij zich vast wel uitgebreider aan u voorstellen.

"Dichtbij God en dichtbij mensen" was tijdenlang de slogan van de EO. Ik hoop en bid dat dit het motto van de ChristenUnie mag zijn in de komende jaren en zal daar zelf vanuit mijn nieuwe functie mijn bijdrage aan proberen te leveren.

Veel leesgenoegen toegewenst!

Decentralisatie is nog geen lokaal maatwerk

Door Erik van Dijk

Decentralisatie is het neerleggen van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden op een zo laag mogelijk niveau, zo dicht mogelijk bij de burger. Decentralisatie is echter nog geen garantie voor lokaal maatwerk.

In alle discussies over 'bestuur dichtbij de burger' en decentralisatie versus centralisatie spelen een aantal zaken vaak door elkaar heen. We doen hier een poging enige helderheid te verschaffen.

Functioneel bestuur en algemeen bestuur

In de literatuur wordt wel gesproken over functionele decentralisatie tegenover territoriale decentralisatie. Territoriale decentralisatie is het overdragen van verantwoordelijkheden naar een 'lagere', dichtbij de burgers staande overheid, bijvoorbeeld van Rijk naar provincies of naar gemeenten. In principe gaat dat dan over het totale pakket, oftewel het algemene bestuur op een bepaald terrein. In de praktijk wordt een beleidsterrein nooit helemaal gedecentraliseerd. De 'hogere' overheid houdt op z'n minst nog graag een vinger aan de pols via monitoring, prestatieafspraken o.i.d.

Functionele decentralisatie is dat één bepaalde taak van de Rijksoverheid aan één bepaald, lokaal of regionaal georganiseerd orgaan wordt overgedragen (een "lager publiekrechtelijk lichaam"). De waterschappen zijn een zeer bekend voorbeeld. Functioneel bestuur biedt weliswaar voordelen (schaalvoordelen, deskundigheid, specialismen), maar "algemeen bestuur biedt in beginsel meer kansen voor een integrale en democratische afweging van belangen". Daar komt bij dat functionele decentralisatie vaak gepaard gaat met vervaging van verantwoordelijkheid.

In de artikelen over politie (p.10-11) en brandweer (p.12-13) steken de beide auteurs hun bezorgdheid over de verdergaande ontwikkelingen richting veiligheidsregio's en deels zelfs richting centralisering niet onder stoelen of banken.

Autonomie en medebewind

Autonomie is het kunnen nemen van eigen initiatief, het kunnen handelen naar eigen inzicht of - officieel omschreven - het hebben van de bevoegdheid tot 'regeling en bestuur van de eigen huishouding'. Een voorbeeld van een autonome regeling is de Algemene Plaatselijke Verordening (vooral gericht op de openbare orde en veiligheid).

Medebewind gaat over het besturen in opdracht en de verplichting mee te werken aan de uitvoering van regelingen van een 'hogere' bestuurslaag (veelal het Rijk).

In de loop van de twintigste eeuw was er een enorme groei van de medebewindstaken (woningbouw, welzijn, volksgezondheid, milieubeheer, sociale zaken, onderwijs).

Algemene en specifieke uitkeringen

Alle gemeenten krijgen geld via het Gemeentefonds. Van oorsprong lag het accent op de algemene uitkering. Op basis van inwonersaantal, demografische en sociale gegevens en nog veel meer indicatoren krijgen gemeenten een algemene 'zak geld' waarmee ze naar eigen inzicht beleid kunnen voeren. Steeds vaker wordt het geld echter geormerkt. Het Rijk stopt bijvoorbeeld geld in het Gemeentefonds voor de uitvoering van een (medebewinds)taak en geeft daarbij aan dat dat geld ook alleen maar daarvoor gebruikt mag worden. Dit kan belemmerend werken voor de flexibiliteit en integrale afwegingen van gemeenten.

Veel of weinig beleidsvrijheid

Hoe algemener het bestuur, hoe autonomer de bevoegdheden en hoe algemener de uitkering uit het Gemeentefonds, des te meer beleidsvrijheid is er voor de gemeente (of de provincie). Zeker als de gemeente een behoorlijk stuk eigen (belasting)inkomsten heeft.

Aan de andere kant, als bijvoorbeeld een medebewindsbevoegdheid heel nauwkeurig wordt voorgeschreven met geormerkte bedragen en kwaliteits- en prestatieafspraken vanuit het Rijk, dan is de gemeente niet meer dan een lokaal loket van de Rijksoverheid.

Dichtbij de burger

Als beleid dichtbij de burger wordt uitgevoerd, kan dat één taak betreffen waarbij de gemeente het uitvoeringsloket is van het Rijk.

Het wordt al meer lokaal maatwerk en werkelijk 'dicht bij de burger' als er in de uitvoering binnen een terrein afwegingen gemaakt kunnen worden. En al helemaal als meerdere beleids-terreinen integraal bekeken kunnen worden.

Beleid komt pas echt helemaal dichtbij de burger als die burgers bij de beleidsbepaling betrokken worden.

¹ Drs. R.M. Maris en drs. J.W. Dollekamp, *Verantwoordelijk bestuur – De (re)organisatie van het binnenlands bestuur in reformatorisch-politiek perspectief* (RPF 1995, 78 p.), p.53.

“We hebben elkaar ontzettend hard nodig”

Zorgen om de huishouding van Thorbecke

Door Erik van Dijk

De verhouding tussen de Rijksoverheid en de andere overheden is volgens Arie Slob in deze kabinetsperiode verslechterd. Dat is volgens het Tweede Kamerlid van de ChristenUnie iets waar Remkes zich als minister van Binnenlandse Zaken verantwoordelijk voor mag voelen.

“Ik vind het volkomen terecht dat de *Vereniging van Nederlandse Gemeenten* (VNG) behoorlijk kritisch heeft gereageerd in de richting van het kabinet als het bijvoorbeeld ging om de afschaffing van het gebruikersdeel van de OZB. Daar waren wij als ChristenUnie ook faliekant op tegen. Ik vind het nog steeds onbegrijpelijk dat er geen enkel zicht is op een alternatief voor gemeentes om iets te kunnen waarmaken van de beleidsvrijheid die zij naar mijn mening echt moeten hebben om hun eigen keuzes te kunnen maken. Je moet gemeentes niet degraderen tot een doorgeefluik van de Rijksoverheid.

Wij hebben nog geprobeerd een uitspraak van de Kamer over die alternatieven te krijgen, maar helaas heeft de PvdA dat niet gesteund. Zij zagen dat als een toegeven aan het schrappen van de OZB. Ze hadden heel wat ellende kunnen voorkomen, als ze dat toen gesteund hadden. Alternatieve plannen hadden er dan nu kunnen liggen.

Uiteindelijk heeft de PvdA zelfs nog het schrappen van de OZB geaccepteerd. Ze hebben vóór gestemd, zonder dat er een alternatief lag. Onbegrijpelijk.”

Op welke terreinen heb je in de afgelopen jaren verder zien gebeuren dat de gemeentelijke autonomie werd aangetast?

“Ook op het gebied van politie en de brandweer - in het kader van veiligheidsregio's - en in het onderwijsbeleid zien we dit gebeuren. De Rijksoverheid heeft een eigen verantwoordelijkheid om waar zij het nodig acht gemeentelijke taken ter discussie te stellen en eventueel bij ze weg te halen, maar je moet dat wel in open

harmonie en op een duidelijke wijze in de richting van gemeenten en provincies spelen. Het is te vaak eenrichtingsverkeer geweest in de afgelopen jaren. Het was zelfs op een bepaald moment zo dat er helemaal niet meer

Tussen Rijksoverheid en gemeentelijke overheid is het in de afgelopen jaren echt faliekant de verkeerde kant op gegaan.

gesproken werd. Uiteindelijk is er toen wel een soort convenant afgesloten tussen de lagere overheden en de Rijksoverheid, maar die laatste trekt vervolgens deels niet eens de consequenties uit dat convenant. Dat vind ik heel erg slecht want we hebben elkaar wel ontzettend hard nodig. Tussen Rijksoverheid en gemeentelijke overheid is het in de afgelopen jaren echt faliekant de verkeerde kant op gegaan.”

Er zijn toch ook terreinen waarin de Rijksoverheid zelf zegt dat ze die gemeente nodig hebben? Ruimtelijke ordening en WMO bijvoorbeeld?

“Dat is het dubbele dus. Aan de ene kant wel op concrete onderwerpen de lagere overheden opzoeken om met mensen in gesprek te gaan en afspraken met ze te maken. Aan de andere kant heel eenzijdig besluiten nemen die het functioneren van de lagere overheden heel direct raken. De lagere overheden zijn zelfs voor een deel vleugellam gemaakt, als het gaat om de financiële ruimte

dan eventueel weer detacheren bij de gemeente. Op zich zou dat in een bepaalde situatie wel kunnen, maar ik wil niet dat het dwingend worden opgelegd aan gemeentes. Met name voor de kleinere korpsen, waar zo’n enorme verwevenheid is tussen brandweercommandant, burgemeester en vrijwilligers - waar zo’n korps voor het grootste deel uit bestaat - kan dat zelfs heel ontwrichtend werken. Dus: laat ruimte voor gemotiveerd afwijken. Dat was mijn motie en die is door de Kamer aanvaard, maar minister Remkes dendert gewoon door. Het laatste woord is daar absoluut nog niet over gesproken.”

Het laatste wat mag gebeuren is dat de Rijksoverheid decentralisatie gebruikt om haar eigen straatje schoon te vegen en bezuinigingen door te voeren.

die zij nodig hebben om eigen beleid te kunnen voeren. Daar moet je burgers toch een bepaalde belasting voor op kunnen leggen? Daar was de OZB een zeer geschikt en rechtvaardig instrument voor. Als je dat dan op deze wijze schrapt en met een compensatie komt, die ook nog eens aan alle kanten rammelt, kan ik mij heel goed voorstellen dat er een diepgeworteld wantrouwen bij lokale bestuurders is ontstaan richting de Rijksoverheid.”

Ontbrak het bij het kabinet nu aan visie? Welke partij heeft dan ook misschien teveel z’n stempel gedrukt? Of komt het juist door de combinatie van deze drie partijen?

“Ik heb me zeer verbaasd over het CDA die al dit soort dingen ‘gewoon’ steeds maar geaccepteerd heeft, ook die afschaffing van de OZB. Ze hadden zich toch nog wel een beetje druk kunnen maken over die alternatieven of op z’n minst die rammelende compensatie? Nu hebben ze met een paar slappe toezeggingen van Zalm vóór gestemd. Het CDA was van oorsprong een partij die heel erg diep geworteld was in de lokale overheid. Als je kijkt naar de discussies over een gekozen burgemeester (een D66-punt), over het schrappen van de OZB (een VVD-punt) en nog een paar zaken, dan heeft het CDA in deze coalitie veel voor lief genomen. Maar goed, als drie partijen zich vastleggen in een uitgebreid regeerakkoord met afspraken, die zo dwingend zijn dat er niet van afgeweken kan worden, dan vraag je misschien wel om dit soort moeilijkheden.”

Brandweer en politie

Je hebt een belangrijke motie ingediend als het gaat om de brandweer?

“In het kader van de veiligheidsregio’s, waar wij op zich ook heel constructief over meedenken, is Remkes nu bezig om de brandweerkorpsen verder te regionaliseren. Helemaal regionaliseren zit er niet zo in, dus begint men maar met een gedeelte: het kader weghalen bij de lokale brandweerkorpsen, die regionaal neerzetten en

Hoe denk je nu dat het verder gaat met de politie?

“Dat wordt ook zo’n discussie ... Daar moeten mensen met een structuurwijziging aan de slag gaan, terwijl de vorige structuurwijziging zo lang zo veel los heeft gemaakt bij de politie en ervoor heeft gezorgd dat de relatie van de politie naar de burgers toe niet goed uit de verf kwam. Moet je nu al weer zoiets overhoop gaan halen?

Als ChristenUnie zien we daar de noodzaak niet van in. Maar de coalitie en Remkes voorop, met Donner in dit geval naast hem, zijn enorm aan het doordrammen om het er door te krijgen voordat er weer verkiezingen zijn.”

“Het zijn natuurlijk een beetje de slingers van een klok. Eerst werd heel veel ruimte gegeven aan de regio’s, de korpsen. In de loop van de jaren heeft de Rijksoverheid er zich al een beetje tussen gewrongen door korpsen af te rekenen op basis van prestaties. Daarmee zijn er dus nu

De lagere overheden zijn zelfs voor een deel vleugellam gemaakt, als het gaat om de financiële ruimte die zij nodig hebben om eigen beleid te kunnen voeren.

ook al mogelijkheden om vanuit de Rijksoverheid meer sturing te geven. Waarom zou je die burgemeester er nu tussenuit trekken? Daar kan wel achter zitten dat men de weg wil vrijmaken voor de direct gekozen burgemeester, die er misschien in de toekomst toch gaat komen. Men wil misschien niet dat bepaalde populistische figuren de leiding over de politie krijgen. Spreek dat dan hardop uit! Ik houd niet van verborgen agenda’s.”

Vertrouwen

“Het lijkt wel of er bij deze coalitie een stuk sluimerend wantrouwen is naar gemeentes. Dat lijkt ook wel eens de reden dat zaken bij hen weggehaald worden. Maar dan is het ook weer heel dubbel dat er op andere terreinen juist weer verantwoordelijkheden bij hen neergelegd worden. Denk aan de Wet Werk en Bijstand, waarvan de gemeentes intussen aantonen dat ze zelfs

met financiële kaders die niet erg sterk zijn behoorlijk goed werk kunnen verrichten. Denk aan de discussie over de WMO, waar de gemeenten ook een behoorlijke verantwoordelijkheid krijgen. De ChristenUnie zegt consequent: centraal wat moet, decentraal wat kan. Bij het kabinet is het de ene keer dit en de andere keer dat. Dan wordt het een heel warrig beleid richting gemeenten. Je merkt dat gemeenten niet meer weten waar ze met de Rijksoverheid aan toe zijn.”

Heb jij wat dat betreft wel een groter vertrouwen in de lokale overheden?

“Ja, ik heb een groot vertrouwen in de lokale overheden. Daar is alle reden voor, omdat ze over het algemeen hun bestuurlijke verantwoordelijkheid goed waar kunnen maken. Kijk ook naar de gemeenten waar de ChristenUnie bestuurskracht levert. Dat zijn mensen met kwaliteit.”

Ik heb me zeer verbaasd over het CDA ...

Jij denkt ook dat ze de WMO aan gaan kunnen?

“Wat ik uit het land hoor en niet alleen uit de ChristenUnie, is dat veel gemeenten het willen en kunnen. Zij vinden het heel goed dat ze daarin eigen keuzes mogen maken. Lokale bestuurders zitten natuurlijk dicht op hun gemeenschap en kunnen dat veel beter inschatten dan de Rijksoverheid.

De ChristenUnie heeft indertijd ook met de Wet Voorzieningen Gehandicapten, die nu opgaat in de WMO, ook al gezegd dat gemeentes de ruimte moeten krijgen om keuzes te maken. Dan moet de lokale democratie ook werken, als ze het niet goed doen. Maar als blijkt dat de financiële systematiek niet klopt en gemeenten onvoldoende geld krijgen en dat daardoor verschillen ontstaan, dan is de Rijksoverheid aan zet. Bij de WMO is het natuurlijk van belang dat we zorgen dat gemeentes voldoende toegerust zijn om het op te kunnen pakken. Het laatste wat mag gebeuren is dat de Rijksoverheid decentralisatie gebruikt om haar eigen straatje schoon te vegen en bezuinigingen door te voeren. Daar moeten we echt voor waken.”

Dualisering

Maak je je zorgen over wat er door de dualisering allemaal veranderd is? Is de lokale politiek niet instabieler geworden?

“Als ik het over vertrouwen in het lokaal bestuur heb, dan bedoel ik in de eerste instantie de mensen die dagelijkse verantwoordelijkheid dragen, dus de burgemeesters en de wethouders. Gelukkig hebben we bij de ChristenUnie in veel, ook grote plaatsen hele goede mensen, waar ik

echt trots op ben. Ik hoop dat dat na 7 maart gecontinueerd en mogelijk uitgebouwd kan worden.

Als het gaat om gemeenteraden klopt het wel dat het in de afgelopen jaren in nogal wat gemeentes onrustig is geweest. De stabiliteit van de raad was niet altijd even groot. Of je dat 1-op-1 kunt toeschrijven aan de dualisering is voor mij nog een vraag. Er zijn nogal wat mensen die de dualisering als iets totaal nieuws hebben neergezet. Ik vind dat nogal wat zaken die men beoogde met de dualisering daarvoor ook al konden (als volksvertegenwoordiger proberen dicht bij de mensen te staan, met initiatieven komen, kaders stellen, etc.). Natuurlijk is formeel in de wetgeving de verwevenheid van wethouders en fracties wel beëindigd, maar bij wijze van spreken kunnen ze nu nog steeds bij elkaar op schoot zitten.

Feit is wel dat er een ander type raadsleden is gekomen. Er wordt veel meer met scherp vanuit de heup wordt geschoten. Dat is natuurlijk wel een punt van zorg.

Het is de verantwoordelijkheid voor de lokale partijbesturen om te zorgen dat ze goede mensen op de lijst plaatsen. Ik zie juist voor de ChristenUnie heel veel kansen, omdat juist onze bestuurders, raadsleden én wethouders, over het algemeen bekend staan om hun stabiliteit.

Het is te hopen dat het in de lokale gemeenschappen ook opvalt: dat zijn mensen die weten waar ze het over hebben, die de dossiers kennen, die niet vast zitten in de waan van de dag, maar vanuit hun principes vooruit kijken en hun gemeente die richting uitsturen waarvan ze denken dat het goed is, mensen die niet op de persoon spelen, maar de inhoud centraal stellen. Volgens mij zijn dat ook de bestuurders die het land nodig heeft. Dat biedt ons kansen om de steun van de bevolking te krijgen en plaatsen in colleges te verwerven.”

De ChristenUnie zegt consequent: centraal wat moet, decentraal wat kan. Bij het kabinet is het de ene keer dit en de andere keer dat.

Onderwijs

We hebben het over politie, brandweer en WMO gehad. Welke terreinen zijn nog meer in beweging?

“Onderwijs natuurlijk. We hebben een beleidsontwikkeling gehad dat heel veel onderwijsbeleid richting gemeenten werd gedecentraliseerd. Nu zie je gebeuren dat er onder Balkenende nogal wat bij gemeentes wordt weggetrokken en bij de scholen zelf wordt neergelegd. Op zich onderscheiden wij die ‘door-decentralisering’ wel. De gemeentelijke overheid hoeft daar niet steeds tussen te zitten. Het is op dit moment wel heel erg zoeken naar een nieuwe balans in de verhouding tussen de Rijksoverheid, scholen, gemeentelijke overheden en welzijnsorganisaties. Lokale ChristenUnie-vertegenwoordigers kunnen daar ook een steentje aan bijdragen.”

“Lokaal onderwijsbeleid draait om de hele grote verantwoordelijkheid die scholen dragen, maar ook om de verantwoordelijkheid die gemeenten daarin hebben, bijvoorbeeld als het gaat om dreigende segregatie. Wat kunnen we daarbij wel of niet van de scholen vragen? Wat houdt

Niet elkaars doorgeefluik zijn, maar wel elkaar versterken.

het in als scholen ‘niet-vrijblijvend overleg’ moeten gaan voeren? Moet de gemeente bijvoorbeeld doorzettingsmacht krijgen in dat soort situaties? Daar ben ik op zich niet voor, maar ik snap ook wel dat het niet te vrijblijvend kan zijn. Waar kom je dan wel uit? Het mooie vind ik nu wel dat de VNG daar samen met de Rijksoverheid over na wil gaan denken. Zij hebben een paper opgesteld waarin de dilemma’s op een rij zijn gezet, waarmee ze het land gaan intrekken. Dat zijn discussies die voor ons ook van belang zijn.”

Is het ingewikkelder geworden nu er ook het hele kinderopvangverhaal bij is gekomen?

“Ja, daardoor is het zeker weer een stukje gecompliceerder geworden, zeker ook omdat het met de budgettaire kaders onmogelijk is om het met dit tijdschema op deze wijze te kunnen uitvoeren.”

De verantwoordelijkheid ligt bij scholen ...

“Ja, maar de gemeentes hebben natuurlijk ook verantwoordelijkheden in de kinderopvang. Gelden voor de scholen andere regels dan voor de gemeente? Of als er wit-zwarte-scholen dreigt, hoe kunnen gemeenten daarin nog sturen? Gemeenten mogen niet te sterk in gaan grijpen in die scholen, want dan komen ze aan de autonomie van scholen en de verantwoordelijkheid van het schoolbestuur.”

“Onderwijshuisvesting is hetzelfde verhaal. Daar hebben gemeenten wel iets in handen, maar mogen ze het middel van de huisvesting gebruiken om scholen een bepaalde richting uit te duwen (‘als je niet doet wat wij zeggen, krijg je geen huisvestingsgeld’)? Zo zou het niet moeten, maar die situatie zit er mogelijk wel aan te komen.”

“Als het gaat om lokaal onderwijsbeleid hadden we voor een bepaalde periode geld beschikbaar en waren er afspraken gemaakt. Daar heeft de Rijksoverheid eenzijdig op ingebroken door de afspraken te wijzigen voordat de periode was afgelopen en er andere eisen aan toe te voegen. Dan sta ik wel op de voorste rij om te zeggen dat dat onbehoorlijk bestuur is. De motie die ik daarover had ingediend heeft geen Kamermeerderheid gekregen. De coalitie en de SGP stemden tegen.

Echt, als het gaat over de verhouding tussen het Rijk en

de lokale overheid in de afgelopen periode is er heel veel misgegaan en zijn er heel veel tegenstrijdigheden.”

Qua onderwijsbeleid, wat zou je aan onze raadsleden willen meegeven, waar ze op moeten letten?

“Ik denk dat ze heel actief mee moeten denken. Als het over onderwijs gaat zullen ze er voor moeten zorgdragen dat schoolbesturen hun verantwoordelijkheid voor het onderwijs waar kunnen maken. Ze zullen er ook voor moeten zorgdragen dat de samenwerking in hun gemeente tussen lokale overheid, scholen en welzijnsorganisaties optimaal is. Het is van ontzettend groot belang dat daarin geïnvesteerd wordt. Het is onzin om te denken – bij de PvdA hebben ze daar wel eens een handje van – dat je die rol alleen maar in kunt vullen als er met een zak geld wordt gezwaaid.”

Mobiliteit

Zijn er nog andere beleidsterreinen waar die decentralisering speelt?

“Onlangs is de Nota Mobiliteit vastgesteld. Daar hebben we als Christenunie actief aan meegedaan. Wij hebben daar een aantal aanscherpingen in kunnen krijgen, met name als het gaat om de positie van het openbaar vervoer. We hebben ook een aantal regio’s in die Nota weten te krijgen, bijvoorbeeld Zwolle en omgeving, de steden-driehoek bij Apeldoorn, een deel van het Noorden, die nu ook actief mee kunnen gaan dingen naar de vele miljoenen die straks beschikbaar komen voor infrastructuur. En nu is het dus aan de gemeentes, soms ook samen met de provincie om ervoor te zorgen dat er goede plannen liggen. Die moeten er wel komen. Als wij er in de Kamer voor geknokt hebben dat ze die kans krijgen, dan is dat prachtig. De deur staat voor ze open, maar ze komen pas echt binnen als ze goede plannen maken.”

“Als het om openbaar vervoer gaat weet ik bijvoorbeeld dat er best wel ruimte is gekomen voor de gemeentes, maar dat het Rijk ook behoorlijk bezuinigd heeft op streek- en stadsvervoer. Het is dan weer aan onze lokale bestuurders om scherp te zijn op ontwikkelingen die er

Ik denk dat wij niet in de val moeten stappen, dat we het eigen gelijk gaan prediken.

op dat gebied zijn. Ik hoop echt dat ze de deur naar onze fractie in Den Haag weten te vinden op het moment dat het nodig is. Ik heb zelf de afgelopen jaren behoorlijk geïnvesteerd in contacten met de raadsfracties, statenfracties. Ik heb met heel veel mensen contact gehad. Iedere keer was mijn boodschap: als er iets is waar jullie tegenaan lopen, iets met een landelijk dimensie, geeft het dan door. En ook andersom. Zo is er best al heel wat uitwisseling tot stand gekomen. Dat is mooi, maar het moet nog verder uitgebouwd worden. Niet elkaars doorgeefluik zijn, maar wel elkaar versterken.”

Eigen gelijk

Het gaat niet echt over decentralisatie, maar kun je nog iets zeggen over het dossier bordeelverbod?

“Volgens mij worden we dagelijks bevestigd in onze opstelling. Dat is aan de ene kant een plezierige gedachte, aan de andere kant zou het mooi zijn als er in de praktijk ook echt wat ging veranderen.”

“Langzaam maar zeker zie je dat mensen merken dat ze tegen grenzen aanlopen. Dat zijn vaak grenzen waar wij al op gewezen hadden en gevolgen die wij voorspeld hadden. Toen werden we als een stelletjes fatsoensrakers in de hoek gezet. Nu begint zelfs de PvdA er over, kun je nagaan.

Vorige week een heel stuk in de krant over cannabisgebruik onder jongeren. Dat het zo'n probleem is en dat het THC-gehalte te hoog is ... Ik heb nooit anders geroepen! Er lopen heel wat jonge mensen op stuk. Dat begint de samenleving steeds meer door te krijgen.”

“Ik denk dat wij niet in de val moeten stappen, dat we het eigen gelijk gaan prediken, maar dat we vanuit dat besef dat mensen nu krijgen er echt wat aan moet gaan doen. Wij moeten met nog meer kracht de oplossingen die we hebben naar voren schuiven en daarbij het belang van de samenleving dienen en niet ons eigen gelijk halen. Dat zijn dus zaken waar we in het lokaal bestuur mee bezig kunnen zijn. Heel concreet in hun eigen stad of dorp richtingen aanwijzen die goed voor de samenleving zijn. Daar liggen kansen voor de campagne en voor de nieuwe periode.”

Platteland

“Richting plattelandsgemeente zou ik willen zeggen dat het van enorm belang is voor de leefbaarheid van het platteland en de positie van de landbouw dat men heel gebiedsgericht beleid gaat ontwikkelen. Het kan nooit als een blauwdruk van bovenaf bij de plattelandsgemeenten worden neergelegd hoe zij willen dat het er over 20 of 30 jaar uitziet, welke functies bevorderd moeten worden en welke ontwikkelingen afgeremd moeten worden, welke combinaties gemaakt moeten worden. Dat gaat heel wat vragen van de plattelandsgemeenten. Voor de nieuwe collegeperiode en raadsperiode zou dat hoog op de agenda moeten komen.

In heel wat gemeentes hebben structuurvisies een sluimerend bestaan gehad en geen hoge prioriteit gehad. Nu de ontwikkelingen in de landbouw zo hard gaan, moet je er als gemeente wel bij zijn om samen met de mensen die in die landbouwsector en aanpalende sectoren werken proberen greep te houden op die ontwikkelingen.”

Voor elkaar

Ben je blij met de spits die we nu gekozen hebben: 'Voor elkaar'.

“De slogan vind ik echt heel mooi. Het geeft heel goed weer wat we willen. Wij zijn er niet voor onszelf maar we willen een bijdrage leveren aan de gemeenschap en aan het functioneren van mensen daarin. We hebben natuurlijk als ChristenUnie altijd al bijzondere aandacht gehad voor mensen in kwetsbare situaties. We zijn niet alleen rationele bestuurders die hoog en droog in het gemeentehuis hun werk doen, maar we staan naast de mensen en we doen het voor de mensen. Ik hoop dat mensen dat niet alleen herkennen aan de slogan en de

We moeten vooral onze stabiliteit vasthouden en we zullen inhoudelijk verder moeten praktiseren wat we nu met hele mooie woorden in de programma's hebben neergezet.

verkiezingsprogramma's, maar - belangrijker nog - aan het dagelijks handelen van onze bestuurders. Niet alleen dichtbij de verkiezingen, maar door de jaren heen.”

Wat zullen we in de komende jaren vooral moeten laten zien.

“We moeten vooral onze stabiliteit vasthouden en we zullen inhoudelijk verder moeten praktiseren wat we nu met hele mooie woorden in de programma's hebben neergezet. 'Geen woorden, maar daden'. Daarmee win je vertrouwen. Daarmee kun je de zo vaak geconstateerde kloof tussen de burger en de politiek uiteindelijk het beste dichtten.”

Zeggenschap over de politie

Van gemeentelijk naar regionaal naar landelijk

Door Bert Groen, burgemeester te Bunschoten-Spakenburg

Veiligheid is al vele jaren een belangrijk aandachtsveld in de lokale politiek. Het onderwerp staat in de verkiezingsprogramma's van veel partijen dan ook hoog op de agenda. Was aanvankelijk veel voorkomende kleine criminaliteit de aanjager van de veiligheidsdiscussie, de laatste jaren wordt het veiligheidsdebat gevoed door zware calamiteiten en van nog recentere datum: door terrorisme dreigingen.

De reactie op de hierboven genoemde maatschappelijke verschijnselen is een sterk toegenomen centralisering. Hoe werkt deze tendens tot vergroting van de centrale invloed op het veiligheidsvraagstuk nu uit op de zeggenschap over de politie op gemeentelijk niveau?

Wettelijk kader

De politie dient twee heren: de officier van justitie en de burgemeester. De officier van justitie is bevoegd gezag voor wat betreft de strafrechtelijke handhaving van de rechtsorde. De burgemeester is verantwoordelijk voor de handhaving van de openbare orde en hulpverlening. Artikel 172, lid 2 van de Gemeentewet zegt: "De burgemeester is bevoegd overtredingen van wettelijke voorschriften die betrekking hebben op de openbare orde, te beletten of te beëindigen. Hij bedient zich daarbij van de onder zijn gezag staande politie".

De invloed van de gemeenteraad op de politie moet zich afwickelen via de verantwoordingsplicht van de burgemeester aan de gemeenteraad (art. 180, lid 1, Gemeentewet)

De vraag is nu, hoe zich de invloed van de raad op de burgemeester vertaalt en hoe de invloed van de burgemeester op de politie vorm krijgt.

Ontwikkeling van zeggenschap

De Politiewet 1993 maakte een einde aan een jarenlange discussie over het politiebestedel. Vóór 1993 werkte in ons land onder beleidsverantwoordelijkheid van de minister van justitie het Korps Rijkspolitie in gemeenten met minder dan 25.000 inwoners. Het Korps Rijkspolitie was een centraal gestuurde organisatie onderverdeeld in districten, groepen en posten. Gemeenten met meer dan 25.000 inwoners kenden de gemeentepolitie. Er bestonden 148 gemeentepolitie-korpsen. De beleidsverantwoordelijkheid voor de gemeentepolitie beruiste bij het ministerie van binnenlandse zaken.

In de zgn. rijkspolitie-gemeenten bestond de wettelijke

invloed van de burgemeester op het politieapparaat uit:

- gehoord worden over de sterkte van de groep en over de minimumsterkte, die in het bewakingsgebied aanwezig moet zijn;
- de instemming met de aanwijzing van groeps- of postcommandant;
- overleg over vervulling van de politietaak met groeps- of postcommandant;
- vaststelling van het dienstrooster in overeenstemming met de groeps- of postcommandant.

De beslissingen over de inzet van mensen en middelen en over de organisatie van het politieapparaat lagen in handen van de districtscommandant.

In gemeenten met gemeentepolitie ontvingen de gemeenten een nagenoeg kostendekkende zgn. doeluitkering voor het exploiteren van een politiekorps. Mààr: sterkte, opleidingseisen, personeelsbeleid en vele andere onderwerpen waren onderhevig aan centrale richtlijnen. De gemeenteraad had wèl het budgetrecht en dus een sturende bevoegdheid. De commissaris van politie werd door de kroon benoemd, gehoord de burgemeester. Vergeleken met rijkspolitiegemeenten was de invloed van de burgemeester en van de gemeenteraad in gemeentepolitie-gemeenten beduidend groter.

Vrij lang werd de politie gezien als het aan de burgemeester voorbehouden beleidsterrein en beperkte de invloed van de raad zich in gemeenten boven de 25.000 inwoners vaak tot het vaststellen van de politiebegroting. In gemeenten met rijkspolitie was er géén invloed van de raad op het politieterrein.

Onder invloed van de democratiserings-discussies gingen de gemeenteraden allengs gebruik maken van hun bevoegdheden via de verantwoordingsplicht van de burgemeester aan de raad. Aanvankelijk alleen bij incidenten,

later toch wat gestructureerder op basis van (al dan niet integrale) veiligheidsplannen.

De democratisering had niet alleen betrekking op de vergroting van de raadsinvloed op het politieterrein, maar had ook zijn weerslag op de interne organisatie van de politie. Uit deze tijd stamt de aandacht voor de politie in de wijk. Het begrip wijkagent werd geïntroduceerd.

De Politiewet 1993 beëindigde het onderscheid tussen rijks- en gemeentepolitie. De regionale politie ontstond. Aan het hoofd van het regionale politiekorps staat de korpsbeheerder (de burgemeester van de centrumgemeente), bijgestaan door het regionaal college (alle andere burgemeesters in de regio en de hoofdofficier van justitie).

De dagelijkse leiding is in handen van de korpschef. In veel politieregio's is de regio onderverdeeld in districten. Het regionaal college stelt vast:

- het ontwerp van de organisatie
- de formatie
- de begroting
- de rekening
- het beleidsplan

De gemeenteraden kunnen via de verantwoordingsplicht van de burgemeester hun invloed aanwenden op al deze onderwerpen. Dat is dan invloed achteraf. Via het vaststellen van een integraal veiligheidsplan oefenen veel gemeenteraden tegenwoordig ook vooraf invloed uit op het werk van de politieregio. Erkend moet worden dat het wel invloed op afstand is en dat het abstractieniveau van de regionale beleidsstukken niet direct aanmoedigt tot intensieve bemoeienis.

In formele zin betekende de Politiewet 1993 voor de voormalige rijkspolite-gemeenten een verbetering doordat de gemeenteraden invloed kregen op veel zaken aangaande het beheer van de politie. Voor de gemeentepolitie-gemeenten was de nieuwe wet een verslechtering; immers, de bevoegdheid van de raad (voorheen met een eigen budgetrecht) moest nu met veel gemeenten worden gedeeld.

De Politiewet 1993 geeft vorm aan het gezag over de politie door ook veel beheerskwesaties op regionaal niveau ter vaststelling te laten aan het regionaal college (formatie, organisatie, huisvesting etc.).

Centralisatie

Uitgangspunten van de Politiewet 1993 zijn: "decentraal, tenzij" en "beheer volgt gezag".

Met het uitgangspunt "decentraal tenzij" wordt tot uitdrukking gebracht, dat de zeggenschap over de politie zo laag mogelijk moet worden neergelegd. De verdeling van de politieregio's in districten is daarvan o.a. het uitvloeisel.

Daar waar het rijksbelang dat vergt, kunnen de bewindslieden van binnenlandse zaken en/of justitie aanwijzingen geven aan de regionale korpsen.

Met het uitgangspunt "beheer volgt gezag" wordt aangegeven, dat gezag voeren over de politie niet effectief kan zijn als de gezagsdragers niets hebben te vertellen over de manier waarop het politieapparaat is georganiseerd (personeelsformatie, gebruik van middelen; huisvesting etc.) In de Politiewet 1993 zijn beheer en gezag opgedragen aan het regionaal college. Met name de bestrijding van zware criminaliteit en terrorisme hebben ertoe geleid, dat de greep van het Rijk op de politie is verstevigd door vorming van centrale diensten en door het sluiten van convenanten waarin prestatieafspraken worden gemaakt met de politieregio's.

De nieuwste beleidsvoornemens van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden gaan echter nog verder.

Het is het Rijk een doorn in het oog dat de autonome politieregio's er onvoldoende in slaagden op diverse beheersterreinen (aanschaffing materieel en informatisering) tot uniformiteit in aanpak te komen. Om daarop meer sturing te krijgen wil de bewindsman nu komen tot één landelijke politieorganisatie die met name het beheer centraal zal organiseren. De regionale korpsen zullen daaraan ondergeschikt worden. In de plannen van de minister zal het regionaal college nog wel bevoegd zijn over de gezagsvragen te besluiten. Voorts wil de minister de invloed van de gemeenteraden vergroten door de regionale colleges te verplichten, voorafgaande aan de vaststelling van het beleidsplan de inbreng te vragen van de gemeenteraden op het concept-beleidsplan. Inzake beheerskwesaties krijgen de burgemeester en de gemeenteraden een beroepsrecht.

Beoordeling

In de nieuwste plannen van de minister van Binnenlandse Zaken worden gezag en beheer uit elkaar getrokken. Het regionaal college kan de gezagsrelatie via het vaststellen van het beleidsplan aanbrengen, maar zal dat moeten doen onder sturing van de centrale politieorganisatie voor wat betreft allerlei beheerskwesaties. De beheersinvloed van het regionaal college (en dus van de burgemeester) is zeer gering geworden. Het inbrengrecht van de gemeenteraad is weinig meer dan het bewijzen van lippendienst aan de democratische inbedding van de politie.

Omdat de politie wordt teruggebracht naar één landelijke organisatie (onderverdeeld in decentrale korpsen) is de centralisatie en rijksinvloed zéér groot.

Feitelijk zou –als deze plannen doorgaan– op gemeentelijk niveau de zeggenschap over de politie er nog slechter afkomen dan onder de rijks- en gemeentepolitie van vóór 1993.

Het is maar de vraag of in de nieuwste plannen het gezag over de politie, zoals artikel 172, lid 2 van de Gemeentewet dat aan de burgemeester geeft, nog wel effectief kan worden uitgeoefend en of de burgemeester zich daar dan voor kan verantwoorden naar de gemeenteraad.

De brandweer als regionale spil?

Door Joop Alsema, burgemeester Staphorst en portefeuillehouder brandweer Regio IJssel Vecht

Sinds 1990 is het rijksbeleid gericht op kwaliteitsverbetering van de brandweerorganisatie. In onze samenleving nemen de risico's, maar ook de complexiteit en de kwetsbaarheid in hoge mate toe. Evaluaties van rampen en zware ongevallen tonen steeds weer aan dat de organisaties van de hulpverleningsdiensten, waaronder de brandweer, verbeterd moet worden.

Het gaat er om de veiligheid van de burger en de hulpverleners te verhogen. De burger wenst een adequaat antwoord van de overheid als het gaat om het voorkomen en bestrijden van rampen. Gemeenten zoeken daarom naar verbetering van de eigen organisatie en samenwerkingsverbanden om zich voor te bereiden op de beheersing van risico en het bestrijden van de effecten hiervan.

Veiligheidsregio's

Medio 2004 heeft het kabinet het beleidsplan Crisisbeheersing vastgesteld en in uitvoering genomen. Dit beleidsplan is niet gericht op het beheer van de diensten, maar op het beleid dat tot ontwikkeling en in uitvoering genomen moet worden. De veiligheidsregio moet het hart vormen van de crisisbeheersingsorganisatie. Het kabinet omschrijft de veiligheidsregio als een gebied waarin wordt samengewerkt door een aantal gemeentebesturen en diensten rond taken op het terrein van de brandweezorg, rampenbeheersing, crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening bij rampen en handhaving van de openbare orde en veiligheid. Met andere woorden: alle hulpverleningsdiensten moeten in een gebied samenwerken. Essentieel is de versterking van de bestuurlijke en de operationele regie in alle fasen van de veiligheidsketen. Het gaat in grote lijnen om:

- Het versterken van de gemeentelijke samenwerking op regionaal niveau. Het vergroten van de kennis en ervaring ten behoeve van brandweer en rampenbestrijding bij gemeenten. Door gemeentelijke samenwerking kunnen gemeenten beschikken over regionale capaciteit.
- Het verbeteren van multidisciplinair optreden (politie, brandweer, geneeskundige diensten en gemeentelijke diensten) door slagkracht van de regionale besturen van brandweer en geneeskundige hulpverlening te bundelen in het zgn. regionale veiligheidsbestuur en het leggen van een verbinding met het regionaal college van

politie. Dit vergroot de doorzettingsmacht van deze besturen.

- Het gelijktrekken van het hulpverleningsniveau dat burgers geboden wordt, door een basisniveau aan kwaliteit en kwantiteit aan lokale en regionale brandweezorg te realiseren.

De bestuurlijke samenwerking wordt vormgegeven in 25 veiligheidsregio's in overeenstemming met de indeling van de politieregio's. Een nieuw te vormen bestuur is verantwoordelijk voor beleid en beheer ten aanzien van de regionale brandweer, de geneeskundige dienst, de multidisciplinaire rampen en crisisbeheersing en het beheer van de gemeenschappelijke meldkamer. Het bestuur wordt georganiseerd volgens de lijnen van verlengd lokaal bestuur en dus vorm gegeven op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het regionale veiligheidsbestuur bestaat uit de burgemeesters van de in de regio gelegen gemeenten. Het bestuur wordt ondersteund door een directie, die in ieder geval bestaat uit de korpschef, de regionale commandant en de regionaal geneeskundig functionaris.

Om het beheer van de brandweer goed te kunnen regionaliseren vindt het kabinet het ook noodzakelijk dat de gemeentelijke brandweerofficieren in dienst komen bij de regio. Het gaat om kaderpersoneel dat zich bezighoudt met voornamelijk de preparatie en de repressie. Het kan op die manier vanuit een regionale context met de nodige kwaliteitswaarborging ten dienste staan van de gemeenten.

De structuur sluit in belangrijke mate aan op die van de politieregio's. Het gezag blijft gemeentelijk – de burgemeester houdt hier de bevoegdheid – terwijl het beheer naar het regionale niveau wordt verplaatst. De regio krijgt doorzettingsmacht ten opzichte van de gemeenten. Het leidinggevende kader van de brandweer komt in dienst van de regio.

De gevolgen

Veel gemeenten hebben naast hun vrijwillige brandweerkorpsen, steeds meer brandweersedkundigen in dienst genomen. Dit zijn vaak brandweerofficieren die de preventietaak en de preparatietaken uitoefenen. Tevens vindt controle, toetsing van de bouwaanvragen en het verlenen van vergunningen voor veilig gebruik plaats. Dit betekent dat de brandweer is ingebed en onderdeel uitmaakt van de gemeentelijke organisatie.

gemeentelijke brandweerorganisatie. Dit kan tot gevolg hebben dat de positie van gemeenten en de burgemeester in zijn gezagsuitoefening bij de rampenbestrijding op een wankelende basis komt te staan.

Alternatieven

Het kabinetsvoornemen grijpt sterk in de structuur, terwijl het vooral om knelpunten in de cultuur van samenwerking gaat. Regionale samenwerking kan ook binnen de huidige structuur een adequate rampenbestrijdingsorganisatie maken. Het is mogelijk om op basis van onderlinge samenwerking en op basis van vertrouwen

de verantwoordelijkheid te dragen voor een effectieve brandweezorg en rampenbestrijding in de gemeenten. Er kunnen afspraken gemaakt worden over een verantwoorde kwaliteitsstandaard in de gehele veiligheidsketen. Het is mogelijk om over het kwaliteitsniveau en over de gezamenlijk prestaties van de brandweeororganisaties bindende afspraken te maken.

Door deze inbreng is de veiligheid in de gemeentelijke processen verbeterd. Een integraal veiligheidsbeleid, pro-actie, preventie, preparatie en repressie, wordt zo op gemeentelijke schaal aan elkaar gesmeed. Door de voorstellen van het kabinet wordt die inbedding doorbroken. Immers de brandweerofficieren zullen in regionale dienst komen. Natuurlijk zullen ze worden gedetacheerd bij de gemeenten. Maar zij blijven in regionale dienst en worden aangestuurd door de regionale commandant. De beleidsvrijheid wordt ingeperkt. Je kunt wel een mooi Integraal Veiligheids Plan hebben met daarin diverse lokale uitvoeringstaken voor de brandweer, maar als de regionale commandant iets anders wil dan heb je, als gemeente, het nakijken. Je hebt er net zo weinig over te vertellen als over de politie. Ook hebben de brandweercommandanten dan een dubbelfunctie. Zij zullen dan in een spagaat terecht komen. Dit komt de veiligheid niet ten goede.

Er moeten toch mogelijkheden zijn om gemotiveerd af te kunnen wijken van het voornemen van het kabinet. Arie Slob, ons Tweede Kamerlid heeft via een motie gevraagd om gemotiveerd te kunnen afwijken van het Kabinetsvoornemen. Deze motie spreekt uit "dat een verplichte regionalisering van brandweerpersoneel de vaak sterke inbedding van brandweerpersoneel in de gemeentelijke organisatie niet mag doorbreken en dat er om die reden ruimte moet komen voor een gemotiveerde afwijking van de regel dat een nog nader te bepalen deel van het lokale brandweerpersoneel in regionale dienst wordt genomen". Deze motie is door een grote meerderheid van de Kamer aanvaard. Opvallend is dat de minister op geen enkele wijze rekening houdt met deze motie.

Overigens constateer ik wel dat er verbeterpunten zijn bij de hulpverleningsorganisaties. Daarom heb ik geen bezwaar als Rijk en gemeenten een basiskwaliteit afspreken. Uitgangspunt moet dan zijn dat aan de gemeenten wordt over gelaten hoe ze dat willen bereiken. Het gaat te ver als de minister de gemeenten opnieuw beknot in de mogelijkheden en ze door de regio gedwongen worden in de keuzes hoe het gemeentelijke veiligheidsbeleid tot uitvoering gebracht moeten worden. Het kabinetsbesluit is nadelig voor de lokale autonomie en zuigt de lokale beleidsfunctie leeg.

Ik heb het nog niet eens over de hogere kosten die gemeenten aan de regio moeten betalen. Die zullen immers hoger zijn in verband met het in rekening brengen van het gedetacheerde personeel en de overheadkosten. De financiering van de veiligheidsregio's is namelijk grotendeels lokaal, aangevuld met een derde brede doeluitkering aan de regio's. Dat betekent dat elke gemeente verplicht is om geld te geven aan de veiligheidsregio's. De gemeenten moeten dan wel voldoen aan centraal opgelegde kwaliteitseisen. Dit geldt ook voor het nieuw te vormen veiligheidsbestuur. Dit bestuur krijgt veel taken. Er bestaat ook een mogelijkheid om de gemeenten een aanwijzing te geven indien een gemeentelijke brandweer niet voldoet aan de gemaakte kwaliteitseisen, zoals voor het oefenen en opleiden van mensen of voor investeringen in de

Overigens constateer ik wel dat er verbeterpunten zijn bij de hulpverleningsorganisaties. Daarom heb ik geen bezwaar als Rijk en gemeenten een basiskwaliteit afspreken. Uitgangspunt moet dan zijn dat aan de gemeenten wordt over gelaten hoe ze dat willen bereiken. Het gaat te ver als de minister de gemeenten opnieuw beknot in de mogelijkheden en ze door de regio gedwongen worden in de keuzes hoe het gemeentelijke veiligheidsbeleid tot uitvoering gebracht moeten worden. Het kabinetsbesluit is nadelig voor de lokale autonomie en zuigt de lokale beleidsfunctie leeg.

Overigens constateer ik wel dat er verbeterpunten zijn bij de hulpverleningsorganisaties. Daarom heb ik geen bezwaar als Rijk en gemeenten een basiskwaliteit afspreken. Uitgangspunt moet dan zijn dat aan de gemeenten wordt over gelaten hoe ze dat willen bereiken. Het gaat te ver als de minister de gemeenten opnieuw beknot in de mogelijkheden en ze door de regio gedwongen worden in de keuzes hoe het gemeentelijke veiligheidsbeleid tot uitvoering gebracht moeten worden. Het kabinetsbesluit is nadelig voor de lokale autonomie en zuigt de lokale beleidsfunctie leeg.

Overigens constateer ik wel dat er verbeterpunten zijn bij de hulpverleningsorganisaties. Daarom heb ik geen bezwaar als Rijk en gemeenten een basiskwaliteit afspreken. Uitgangspunt moet dan zijn dat aan de gemeenten wordt over gelaten hoe ze dat willen bereiken. Het gaat te ver als de minister de gemeenten opnieuw beknot in de mogelijkheden en ze door de regio gedwongen worden in de keuzes hoe het gemeentelijke veiligheidsbeleid tot uitvoering gebracht moeten worden. Het kabinetsbesluit is nadelig voor de lokale autonomie en zuigt de lokale beleidsfunctie leeg.

Kansen voor gemeenten?

Door drs A.E.H. van der Kolk, fractievoorzitter van de Statenfractie Gelderland (lid commissie Ruimtelijke Ordening) en van de gemeenteraadsfractie Harderwijk

Hoe ziet onze gemeente er over tien jaar uit? Zijn er voldoende woningen en is er voldoende speelgelegenheid voor onze jeugd? Hoe lopen de verkeersstromen in onze gemeente? Zijn er voldoende fiets- en wandelpaden. Onderwerpen die dicht bij de burgers komen. Het gaat om hun leef- en woonomgeving. Elke gemeente staat voor de opdracht om samen met burgers, bedrijven en organisaties inkleuring te geven aan de eigen gemeente.

Vóór de nota Ruimte

Vóór de nota Ruimte was de insteek om zoveel mogelijk centraal te regelen. Vanuit Den Haag werd bepaald waar de uitbreidingslocaties voor woningbouw (de zgn. VINEX-locaties) gebouwd konden worden. Ook werd bepaald hoeveel woningen in welke gemeente gebouwd mochten worden en in welke periode. De ambtenaren van de hogere overheden toetsten de plannen en wanneer het ingediende plan niet paste binnen de regels werd aan het plan geen goedkeuring gegeven. Pas aan het eind van het traject werd het plan voorgelegd en dan klonk onverbid- delijk het nee! Grote teleurstelling voor de lagere over- heid want zij hadden al een heel inspraak traject gelopen. En nu .. weer van voren af aan beginnen of het voorleggen aan de Raad van State?

Nota Ruimte

De nota Ruimte stelt ruimte voor ontwikkeling centraal en gaat uit van het motto 'decentraal wat kan, centraal wat moet'. De nota ondersteunt gebiedsgerichte, integrale ontwikkeling waarin alle betrokkenen participeren. Het accent verschuift van 'toelatingsplanologie' naar 'ontwik- kelingsplanologie'. Het Rijk stelt zich alleen verantwoor- delijk voor de selectie van gebieden en beleidsthema's die zijn getypeerd als 'van nationaal belang'. Het Rijk wil ruimte geven voor het maken voor maatwerkoplossingen in lokale en regionale kwesties en wil de verantwoorde- lijkheid zo dicht mogelijk bij de burgers en betrokken partijen leggen.

Verantwoordelijkheid

Onze Schepper heeft de mens het beheer van de zorg- vuldig toebereide wereld gegeven. Het is de specifieke taak van de mens in liefde en verantwoordelijkheid deze schepping tot verdere ontplooiing te brengen. Deze ver- antwoordelijkheid vraagt dat er keuzen gemaakt moeten worden. Beslissingen die nu gemaakt worden, maar die hun effecten in de toekomst hebben. Een woon- en leef- omgeving waarin de mens uitvoering kan geven aan de

opdracht als rentmeester de aarde op een verantwoorde wijze te ontwikkelen en beheren (= zorgvuldig omgaan met de hele schepping). Dit vraagt om een continue proces van keuzen maken waar een woonwijk moet komen, waar de ontwikkeling van een bedrijventerrein kan plaatsvinden, welke boer met zijn bedrijf kan uitbrei- den en waar natuurontwikkeling moet plaatsvinden. De gemaakte keuzen moeten steeds worden verantwoord naar de burgers, organisaties en bedrijven.

Kansen voor provincies

De nota Ruimte biedt kansen voor provincies en gemeen- ten. In samenwerking tussen provincies en gemeenten kan er meer eigen beleid geformuleerd worden. Nu kan de provincie en de gemeente zich niet meer verschuilen achter de woningbouwcontingenten (dat is het aantal woningen dat in een bepaalde periode gebouwd mag worden). Nu moeten er eigen keuzen gemaakt worden. Om te komen tot het Streekplan heeft de provincie Gelderland de regio's gevraagd een structuurvisie op te stellen. Vooraf zijn een aantal algemene uitgangspun- ten geformuleerd in de Agenda Nieuw Streekplan. De regio's moesten in gezamenlijkheid een visie formuleren voor hun eigen gemeente en de regio in zijn geheel. Hoe betrokken waren burgers en gemeenteraadsleden bij dit proces? De klacht wordt gehoord dat de structuurvisie vooral een stuk is van burgemeesters en wethouders van de verschillende gemeenten en dat de tijd te kort was om gemeenteraden, burgers, organisaties en bedrijven mee te laten denken. Een gemiste kans.

De in de nota Ruimte geformuleerde filosofie is door de provincie Gelderland uitgewerkt in het Streekplan, dat op 29 juni 2005 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de provinciale ruimtelijke hoofdstructuur wordt onder- scheid gemaakt in:

- Het rode raamwerk (hoofdinfrastructuur en inten- sive vormen van ruimtegebruik zoals stedelijke functies, intensieve vormen van recreatie (*leisure*) en intensieve agrarische teelten).

- Het groenblauwe raamwerk (ecologische hoofdstructuur (EHS) en waardevolle open gebieden, en de gebieden waar meer ruimte voor water moet worden gecreëerd (zowel voor rivieren als voor regionale waterberging).

Het overig gebied in het streekplan wordt omschreven als multifunctioneel gebied (steden, dorpen en buurtschappen die vallen buiten de provinciale ruimtelijke hoofdstructuur). Op dit multifunctioneel gebied wordt geen expliciete provinciale sturing gericht.

Aan de provincie nu de taak om de sturing door ontwikkelingsplanologie *echt* toe te gaan passen. Dit vraagt binnen de provincie om een andere manier van denken en werken: samen met de gemeenten kijken wat de kansen zijn en vanaf het eerste begin actief meedenken en meewerken om tot kwalitatieve ruimtelijke ontwikkeling te komen.

Kansen voor de gemeente

Ruimte voor de eigen gemeente? Is er voldoende ruimte voor de gemeente om invulling te geven aan haar eigen ruimtelijke ontwikkeling. Dichtbij de burgers? Wat mij betreft wel. Daarbij is het van belang om voor de gemeente een structuurvisie te formuleren en deze ook regelmatig weer tegen het licht te houden of de visie nog spoort met de ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Voordat een visie ontwikkeld wordt, zal er goed nagedacht moeten worden over het proces m.a.w. hoe betrekken we de burgers, organisaties en bedrijven bij de ontwikkeling van de structuurvisie. Ik pleit duidelijk niet voor het te snel heroverwegen van een structuurvisie. Maar een visie die geformuleerd wordt voor twintig jaar kan wat mij betreft na tien à vijftien jaar kritisch tegen het licht worden gehouden. De nota Ruimte en in Gelderland het nieuwe Streekplan geven andere c.q. nieuwe mogelijkheden voor de gemeenten. Pak dit op en ga aan de slag: binnen de eigen gemeenten maar ook in samenwerking met de gemeenten in de regio. Daarbij is het niet zo dat de regio als een eenheidsworst gezien moet worden. Ook binnen de regio heeft elke gemeente c.q. streek wat mij betreft haar eigen identiteit. Zorg ervoor dat in de bestemmingsplannen de structuurvisie verder wordt uitgewerkt.

Ontwikkeling van een wijk/ buurt

Ga bij de start van een project eerst als raad goed na op welke wijze u de burgers, organisaties en bedrijven bij het ontwikkelproces wilt betrekken. Ruimtelijke ordening is bij uitstek een geschikt beleidsveld om burgers bij het beleidsproces te betrekken. Hier wordt actief burgerschap mogelijk gemaakt en het draagvlak voor het beleid vergroot. Bovendien wordt, door burgers te betrekken bij de invulling van hun leefomgeving, bereikt dat diezelfde burgers zich ook blijven inzetten voor het behoud van de kwaliteit van die omgeving. Stel daarom vast welke kaders u als raad bij het ontwikkelproces mee wilt geven bijv.

- De verhouding sociale en duurdere koopwoningen

- (differentiatie woningtypen);
- Aantal starters- en ouderenwoningen;
- (Ontsluitings)wegen;
- Voet –en fietspaden in de wijk;
- Speelmogelijkheden voor kinderen (gerelateerd aan de leeftijdsopbouw);
- Percentage openbaar groen ten opzichte van de bebouwing;
- Etc.

Het meegeven van heldere kaders is van essentiële betekenis. Dit om teleurstellingen achteraf te voorkomen. Er is niets zo frustrerend voor de burgers om mee te praten en achteraf te horen dat een groot aantal zaken niet kan omdat ... Dan gaat het vaak om zaken die vooraf ook al bekend waren.

Daarnaast is het van belang in het ontwikkeltraject uw rol als raad vooraf helder vast te stellen.

- wilt u zelf in de eerste fase met de burgers in gesprek gaan?
- wilt u een gesprek met de burgers wanneer de eerste contouren zijn getekend?

Wat mij betreft is de tijd voorbij dat de wethouder met een uitgewerkt plan komt voordat hierover vooraf overleg geweest is met de raad over het proces en de kaders. Daarbij moet de raad zichzelf ook de vraag stellen of zij niet op de stoel van de ambtenaren gaan zitten. Daarom vooraf formuleren van het ontwikkelproces waarin de verschillende rollen van raad, college en ambtenaren helder worden aangegeven.

Campagne

Elke gemeente heeft wel een stuk grond waar iets moet gebeuren. Neem in de campagne een concrete ontwikkeling en geef aan wat volgens u als ChristenUnie de kaders zijn die meegenomen moeten worden bij de verdere ontwikkeling van dit gebied. Geef daarbij ook de specifieke verantwoordelijkheid weer die u als ChristenUnie heeft (zie hierboven onder kopje Verantwoordelijkheid). Maak concreet hoe de ChristenUnie het traject ziet waarbij de burgers, organisatie en bedrijven mee kunnen praten over de ontwikkeling van hun leefomgeving. Schets daarbij ook wat volgens de ChristenUnie een heldere en reële tijdsplanning is.

Probeer in de campagne een concreet voorbeeld uit te werken.

Gebruikte literatuur

- *Geleende ruimte. Een christelijke visie op ruimtelijke ordening* (wetenschappelijke instituten van GPV en RPF)
- Agenda Nieuw Streekplan, Gelderland
- Geordende mobiliteit
- Nota Ruimte
- Streekplan Gelderland, vastgesteld door Provinciale Staten op 29 juni 2005
- Voorontwerp Structuurplan Harderwijk 2020

Verheugd met de jeugd?

Door Corine Dijkstra, beleidsmedewerker bij de VNG, voormalig adviseur raads- en statenleden bij de ChristenUnie

De laatste jaren is er in ons land meer toenadering tussen de vanouds gescheiden circuits van het jeugdbeleid en het onderwijsbeleid. Dat is een goede ontwikkeling. Belangrijk daarbij is dat aan een geïntegreerde visie op beiden, een positiebepaling voorafgaat: welke rolverdeling willen we in ons land tussen de (lokale) overheid, de scholen en de ouders als het gaat om de jeugd? De grilligheid van het recente beleid op het gebied van kinderopvang en de gevolgen daarvan voor de positie van de gemeenten, zijn het resultaat van een gebrek aan een consistente visie op deze verantwoordelijkheidsverdeling.

Steeds weer blijkt de wens om in het jeugd- en onderwijsbeleid het kind centraal te stellen moeilijk vertaalbaar in beleid. De commotie rondom de kinderopvang maakte dit recent weer pijnlijk duidelijk. In oktober nam de Tweede Kamer de motie-Van Aartsen/Bos aan waarin wordt voorgesteld scholen de verantwoordelijkheid te geven voor het (laten) organiseren van voor- en naschoolse opvang in het schoolgebouw zelf of daarbuiten. Het kabinet vindt de motie een goede aanvulling op het huidige kabinetsbeleid en zal deze uitvoeren. Wie tot dat moment nog dacht dat dit beleid wellicht in het belang van het kind zou zijn (minder gesleep naar diverse voorzieningen) werd vervolgens door staatssecretaris van Hoof uit de droom geholpen. Deze stelde voor om bijstandmoeders in te zetten voor de kinderopvang en gaf daarmee aan het belang van kwaliteit in de kinderopvang nog nooit serieus te hebben genomen.

Het ministerie is inmiddels voortvarend aan de slag met het - van dergelijke boude uitspraken ontdane - voorstel. Moeilijkheid daarbij is dat een insteek op de verantwoordelijkheid van scholen voor kinderopvang schuurt met de ingezette visie. De Wet op de Kinderopvang, zelf nog een dreumes van één jaar, gaat - onterecht - uit van kinderopvang als arbeidsmarktinstrument. Zoveel mogelijk mensen moeten in de gelegenheid worden gesteld om te werken. Op het moment dat een school, conform de motie, kiest voor het organiseren van kinderopvang in

het schoolgebouw, leg je deze pas geprivatiseerde taak bij een publiekrechtelijk lichaam of een stichtingsbestuur dat als taak heeft goed onderwijs te leveren. Een tegenstrijdige beweging. De indieners gaven immers niet de indruk de bedoeling te hebben de privatisering terug te draaien.

Geprivatiseerde kinderopvang

Voor gemeenten is het, sinds de kinderopvang geprivatiseerd is, niet makkelijker geworden om op lokaal niveau een consistent onderwijs- en jeugdbeleid te voeren, waarbij kinderopvang onderdeel is van een breed pakket van voorzieningen. De gemeente heeft sinds de Wet Kinderopvang immers nog een zeer beperkte rol. Zij heeft als taak om zorg te dragen voor het toezicht (op basis van een beleidsregel kwaliteit en uitgevoerd door de GGD) en de handhaving. Ook heeft de gemeente een taak in het betalen van het werkgeverdeel voor ouders, die in een reïntegratietraject naar arbeid zitten en voor de groep die op basis van sociaal-medische redenen gebruik moeten maken van de kinderopvang. De uitvoering van de kinderopvang wordt verder overgelaten aan marktpartijen. Zo is bijvoorbeeld de pedagogische opdracht van de kinderopvang in het huidige regime geen onderwerp van overleg tussen de gemeentelijke overheid en de uitvoerders. Op lokaal niveau wordt gewerkt aan samenwerking of samengaan van consultatiebureau, peuterspeelzalen, voorschoolse educatie, opvoedingsondersteuning, brede

scholen en preventief jeugdbeleid. Het betrekken van de kinderopvang in dit kader (en wellicht straks breder in het kader van de WMO) zou weer een optie worden als het kind centraal komt te staan. Opvang van kinderen is niet louter een arbeidsmarktinstrument. Het gaat erom dat ouders goede opvoeders zijn, door zélf voor hun kinderen te zorgen of door een deel van de tijd anderen te laten zorgen. Opnieuw dus een pleidooi voor het door de ChristenUnie bepleitte kindgebonden budget. Dan zal het belang van kwaliteit ook zo vanzelfsprekend zijn, dat niemand meer voorstelt om niet opgeleide mensen te laten werken in de kinderopvang.

Huisvesting

De vraag is wat de rol van de gemeente wordt in het geval scholen in hun eigen gebouw opvang gaan aanbieden. Een denkbaar scenario is de onderwijshuisvestingsgelden neer te leggen bij de schoolbesturen zodat deze in staat zijn zelf keuzes te maken op dit gebied. Dit sluit op zich goed aan bij de conclusie van het rapport over de harmonisatie van onderwijswetten: zo veel mogelijk bij de schoolbesturen neerleggen. Gebeurt dit niet, dan zullen schoolbesturen de kosten voor aanpassingen aan het schoolgebouw via de onderwijshuisvestingprocedure aanvragen bij de gemeente als “aanpassing in verband met eisen voortkomend uit de wet- en regelgeving”. Gemeenten wordt in dat geval vanuit Den Haag een kader opgelegd; als scholen ervoor kiezen zelf de opvang te organiseren, dan moet de gemeente de huisvesting regelen. Het lijkt in zo’n situatie voor een gemeente lastig om zo’n aanvraag af te wijzen. Hooguit kan er geweest worden op het feit dat de wet geen verplichting bij het schoolbestuur neerlegt om de opvang binnen het gebouw te regelen; het blijft een schoolbestuurlijke keuze. Daarnaast is het voor de VNG zaak om het Rijk te wijzen op de financiële compensatie (artikel 2 financiële verhoudingenwet) wanneer het die kant op dreigt te gaan.

Doordecentralisatie en maatschappelijk vastgoed

Het overhevelen van onderwijshuisvestingsgelden naar de schoolbesturen is echter in discussie. In sommige gemeenten hebben schoolbesturen reeds volledig de zeggenschap over de huisvesting. Binnen gemeenten heeft het accommodatiebeleid de laatste jaren juist veel aandacht gekregen. Sinds in 1997 de verantwoordelijkheid voor de huisvesting in het primair en voorgezet onderwijs in handen van de gemeenten is neergelegd, is bij hen het besef ontstaan dat er op het terrein van het bredere accommodatiebeleid binnen welzijn en onderwijs veel meer mogelijk is. Met de scholen is er nogal wat vastgoed op de begroting van de gemeente neergestrekken. Doordecentralisatie van onderwijshuisvestingsgelden zou dergelijke uitdagingen bemoeilijken. Een samenwerking tussen verschillende voorzieningen

binnen de gemeente door de introductie van brede scholen was zonder decentralisatie naar gemeenten toe niet mogelijk geweest. Nederland telt inmiddels zo’n 600 brede scholen en de doelstelling van het kabinet is om dit tot 1200 uit te breiden de komende jaren. Ten aanzien van de brede school zien we dat veel ChristenUnie-fracties hun vrees rondom dit fenomeen hebben verruimd voor enthousiasme. Natuurlijk blijft de ChristenUnie bezwaren houden tegen het inzetten van de brede school puur als organisatie-model zodat ouders aan het arbeidproces kunnen deelnemen. De praktijk is echter dat kinderen gebaat zijn bij een goede afstemming van voorzieningen.

Binnen de diverse maatschappelijke domeinen als onderwijs, sport, zorg cultuur en welzijn is gemeentelijk beleid ten aanzien van de huisvesting (en materiele exploitatie) van voorzieningen vereist. Het voeren van een goed accommodatiebeleid is daarom van groot belang. Gemeenten hebben bovendien een integrale verantwoordelijkheid gekregen voor het ontwikkelen van een sluitende aanpak voor 0 tot 6 jarigen. Belangrijk item daarbij is het creëren van het noodzakelijke en bereikbare voorzieningenniveau. Ook zal de herziening van het bibliotheek wezen leiden tot gevolgen voor het accommodatiebeleid. Het zo efficiënt mogelijk huisvesten van de diverse functies en het optimaal beheren en exploiteren van diverse accommodaties is een must. Met doordecentralisatie van verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting naar schoolbesturen verliezen gemeenten hun grip op het maatschappelijk vastgoed. Een optimale inzet hiervan draagt bij aan de leefbaarheid van de gemeente; bij stedelijke vernieuwing speelt de inzet van maatschappelijk vastgoed een rol bij de sociale herovering van stadwijken; vitalisering van het platteland vraagt vaak om behoud of uitbreiding van het sociale voorzieningenniveau. En op het niveau van de buurt of wijk kan een multifunctionele accommodatie waar bijvoorbeeld ouders en kinderen, leerlingen, sportbeoefenaars en bezoekers van kunst en cultuur elkaar treffen uitgroeien tot het hart van de buurt.

Visie op verantwoordelijkheden

De recente ontwikkelingen op het gebied van de opvang van kinderen getuigen van een eenzijdige kijk op het belang van kinderopvang. Was de privatisering van de opvang in 2005 al puur ingegeven vanuit arbeidsmarkt-overwegingen, de motie Aartsen/Bos doet daar, zonder de consequenties goed te overzien, nog eens een schep bovenop.

Willen gemeenten hun jeugd- en onderwijsbeleid goed op elkaar af kunnen stemmen dan is daartoe grip nodig op de kinderopvang. Daarnaast brengt een eventuele doordecentralisatie van huisvestingsgelden naar schoolbesturen een functioneel accommodatiebeleid niet dichterbij.

Waar blijft de gemeente?

Door Jan Post

De wereld is een dorp geworden. Er moet dan ook grootschalig gedacht worden. Over de gemeente-, provincie- en landsgrenzen heen. Het kan ook niet anders. Echte problemen (honger, oorlog en onderdrukking en milieu) kunnen uiteindelijk alleen op mondiaal niveau goed aangepakt worden. En aan andere, ook echte problemen (infrastructuur, woningverdeling, gezondheidszorg) kan alleen op bovengemeentelijk niveau het hoofd worden geboden.

Als natuurlijke tegenreactie gaan de inwoners van dat wereldse dorp juist kleinschaliger denken. De wijk (hun 'backyard'), hun huis, tuin en keuken ... daar gaat het om. Cocoonen en chillen als ultieme vervulling van ons menselijk bestaan.

Zonder oog voor deze twee tegenstrijdige processen kunnen we de discussies over de lastige positie van de gemeente niet goed begrijpen. Decentralisatie – centralisatie als twee polen waartussen de pendel van het openbaar bestuur zich beweegt.

Eerst decentraliseren we. Dan komt er commentaar omdat teveel lokale verschillen in ons land (blijkbaar!) niet kunnen. Of omdat bepaalde problemen de wijk en het dorp nu eenmaal overstijgen en dan zorgt decentralisatie voor teveel overleg en discussie op bovengemeentelijk niveau.

Dus centraliseren we. Meestal zeer tegen de zin van lokale overheden, die daarmee hun slagkracht om lokale problemen effectief te lijf te gaan zien afnemen.

Een bijkomend probleem is dat met deze pendelbeweging niet alleen beleid maar ook middelen (harde euro's) gemoeid zijn. Bij decentralisatie komen er te weinig middelen mee, bij centralisatie vloeien te veel middelen weg.

Nog een complicatie is dat effecten van decentralisatie en centralisatie moeilijk

te voorspellen zijn en dus voer vormen voor discussie. De een zegt dat decentralisatie een ramp wordt, de ander beweert het tegenovergestelde.

Wat het allemaal nog ingewikkelder maakt, is dat het debat in de publieke arena wordt gevoerd. Met camera's in het zicht wordt het debat niet zelden ontdaan van redelijke argumentatie en wordt veelvuldig gebruik gemaakt van enige overdrijving, wat de discussie weer vertroebelt.

Overzien we de thema's waarop het fenomeen decentralisatie – centralisatie zich heeft voorgedaan dan zijn van een afstand die bewegingen goed te begrijpen. Er is zowel voor het een als voor het ander veel te zeggen. Tegelijkertijd moet ik zeggen dat mijn sympathie overhelt naar de gemeenten. Want het enerzijds steeds hogere eisen stellen aan gemeenten en anderzijds deze bestuurslaag alle vrijheid ontnemen om middelen te verwerven (OZB) maakt duidelijk dat het Rijk is gaan vinden dat we echt met lagere overheden te maken hebben. En dat is in ons land een historische omslag.

Gemeenten verworden zo tot niet meer dan een doorgeefluik, is een veelgehoorde klacht. Maar je kunt het ook omdraaien. Juist het vormen van een doorgeefluik geeft de gemeente enorme mogelijkheden, zelfs om het initiatief te nemen in plaats van te reageren op maatregelen van Rijksweg.

Geen enkele bestuurslaag vormt een beter contactpunt tussen burger en overheid dan het gemeentelijke niveau. Al jaren zijn gemeenten (de één voortvarender dan de ander) bezig om hun eigen dienstverlening te verbeteren, bijvoorbeeld door het inrichten van een Centrale Balie en/of een digitaal loket, waar alle gemeentelijke producten leverbaar zijn. Maar het duurt allemaal wel heel erg lang. En zelden zien we dat de stap 'voorbij de gemeentegrenzen' wordt gezet: de gemeente als hét loket (of doorgeefluik) van de hele publieke sector. Behalve de dienstverlening van de gemeente zelf, kan gedacht worden aan de dienstverlening van de Kamers van Koophandel of de Centra voor Werk en Inkomen. Zelfs kan gekeken worden buiten de directe overheidsfeer. Waarom niet aan het loket van de gemeente ook diensten van woningbouwcorporaties, thuiszorginstellingen, RIAGG etc. Modellen en technieken zijn beschikbaar, maar gemeenten moeten wel de regie pakken. En daar mogen ze wel wat vaart mee maken. Want in het kader van de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) komt er al een zekere verplichting voor gemeenten om een integrale informatie- en adviesfunctie in te richten.

Dat ene publieke loket is niet alleen handig voor de burger (bedrijf of instelling), maar biedt de gemeente een enorme kennisvoorsprong. Want het loket hoeft geen eenrichtingsverkeer te blijven maar vormt, mits goed ingericht, een rijke bron van informatie over alle beleidsterreinen. Hier kan de gemeente een voorsprong opbouwen. Want informatie is kennis en kennis is macht.

Gemeenten zouden hier de maat kunnen slaan in plaats van wachten op de initiatieven van de Rijksoverheid, waartegen zij vervolgens weer in het geweer schieten. Zo bezien is het vormen van een doorgeefluik nog niet zo'n slechte optie.

Dualistisch onderhandelen ...

Door mr. Adriaan Hoogendoorn, gemeentesecretaris/ algemeen directeur in Waddinxveen en lid van het Curatorium van het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie.

Gemeenteraadsverkiezingen: 7 maart 2006 is het weer zover. Daarna volgt discussie over de formulering van een gemeentelijk regeerakkoord, coalitievorming en de vorming van een nieuw college van burgemeester en wethouders. De invoering van het gemeentelijk dualisme in 2002 was aanleiding tot een zoektocht naar nieuwe verhoudingen in het krachtenveld van de lokale politiek.

Zo is in heel wat raden het collegeprogramma vervangen door een raadsprogramma. Er is de nodige verwarring ontstaan. Hopelijk kan in 2006 een nieuw evenwicht worden bereikt.

Raadsprogramma of collegeprogramma?

Heel wat raadsleden / gemeentebestuurders raakten door de invoering van het dualisme in 2002 uit balans en schoten door in de nieuwe kaderstellende rol. Het dualisme moest leiden tot een krachtige raad, onder meer door de kaderstellende bevoegdheid van de raad direct maar toe te passen bij de start van de nieuwe raadsperiode. Zodoende is in meer dan de helft van alle gemeenten een raadsprogramma vastgesteld. Daar moest het college het mee doen! Omdat het bloed kruipt waar het niet gaan kan, werd toch in veel gemeenten naast het raadsprogramma ook een collegeprogramma opgesteld. Uit onderzoek is gebleken dat deze praktijk tot veel verwarring heeft geleid. Er zijn dan immers twee sturingsdocumenten. Maar waar ligt dan het primaat?

De kaderstellende rol van de raad staat buiten kijf! Het speelveld waarop het college zijn bestuursbevoegdheden uitoefent, wordt door de gemeenteraad inhoudelijk, financieel en procedureel genormeerd. De raad formuleert zodoende de opdrachten en de randvoorwaarden waarbinnen het college een bepaald onderwerp uitwerkt en ter hand neemt.

Een raad schiet echter in de kramp als men bij aanvang van de nieuwe raadsperiode direct alles in een raadsprogramma inhoudelijk en kaderstellend wil vastleggen. In de praktijk is dit inmiddels onmogelijk gebleken, maar het is ook onnodig! De raad heeft immers velerlei mogelijkheden om zijn kaderstellende rol in de loop van de tijd waar te maken. De raad kan veel beter gefaseerd zijn kaders aan het college meegeven. Denk aan het jaarlijks vaststellen van de voorjaarsnota en de programmabegroting. Ook de startnotitie voor specifieke beleidsthema's is voor de raad een geschikt instrument om inhoudelijke en procedurele kaders te formuleren, waarbinnen het

college moet opereren. Verordeningen vaststellen is weer een ander kaderstellend middel. De raad heeft dus mogelijkheden genoeg om gedurende de raadsperiode zowel inhoudelijk als procesmatig sturing te geven aan het collegebeleid. Een gefaseerde kaderstelling heeft ook

Van het inhoudelijk raadsprogramma moet snel afscheid worden genomen. De raad zou wel een politieke raadsagenda voor de nieuwe bestuursperiode van vier jaar kunnen opstellen. Het gaat dan om het benoemen van de politieke thema's, de topprioriteiten en speerpunten van beleid.

als voordeel dat dan bij de onderscheiden beleidsthema's in een besluitvormingsprotocol de rollen van raad en college kunnen worden gedefinieerd. Het dualisme heeft hierin namelijk veel onduidelijkheid gecreëerd. Aan wie is het bijvoorbeeld om hoorzittingen te houden? Hiervoor bestaan geen zwart-wit-schema's. Daarom is het verstandig bij belangrijke onderwerpen over die rolverdeling vooraf concrete werkafspraken te maken, waarbij overigens wel bedacht moet worden dat de Gemeentewet de voorbereiding van de besluitvorming van de raad nadrukkelijk aan het college opdraagt.

In de praktijk zal het nagenoeg onmogelijk zijn raadsbreed een inhoudelijk goed doortimmerd raadsprogramma vast te stellen. De politieke verscheidenheid in de samenstelling van de raden zal dit aanzienlijk bemoeilijken. Om dan toch binnen een raad overeenstemming te bereiken over de inhoud van een raadsprogramma, zal heel wat water bij de politieke wijn moeten worden gedaan. Dat nu staat weer haaks op een ander doel van het dualisme, namelijk meer politieke profilering. Het

opstellen van een inhoudelijk raadsprogramma doet geforceerd aan en leidt tot een politieke eenheidsworst, wat weer politieke onverschilligheid van de burger zal bevorderen ("het is allemaal één pot nat"). In de dualistische verhouding op rijksniveau is er overigens ook geen sprake van een "Tweede Kamerprogramma"; dat is veelzeggend.

De onderwerpen van de raadsagenda zullen terug te vinden zijn in het coalitieakkoord.

Hoe dan wel? Van het inhoudelijk raadsprogramma moet maar snel afscheid worden genomen. De raad zou wel een politieke raadsagenda voor de nieuwe bestuursperiode van vier jaar kunnen opstellen. Het gaat dan om het benoemen van de politieke thema's, de topprioriteiten en speerpunten van beleid, die daarmee de komende jaren op de politieke agenda worden geplaatst. Dit kan raadsbreed gebeuren, omdat bij het benoemen van de thema's de politiek inhoudelijke meningsverschillen nog niet hoeven te worden overbrugd. Met een politieke raadsagenda geeft de raad het college van burgemeester en wethouders duidelijke prioriteiten mee; het is als het ware de agenda van de kaderstellende rol van de raad in de komende bestuursperiode van vier jaar. De onderwerpen van de raadsagenda zullen terug te vinden zijn in het coalitieakkoord. Teneinde de raadsagenda kaderstellend te laten zijn voor het coalitieakkoord, is het nodig die raadsagenda eerder vast te stellen. Medio maart 2006 moet de nieuwe raad worden geïnstalleerd. Mits goed voorbereid zou de raad in diezelfde raadsvergadering ook de raadsagenda voor de komende raadsperiode kunnen vaststellen. De raadsvergadering waarin het coalitieakkoord wordt behandeld en de wethouders benoemd, zal niet eerder dan in april 2006 plaatsvinden. Gaandeweg

Het verdient aanbeveling dit coalitieakkoord tevens te beschouwen als het collegeprogramma op hoofdlijnen.

zal het politiek debat over de geagendeerde thema's intensiever worden. Waar het agenderen van een beleids-thema nog op brede steun kan rekenen, is het mogelijk dat daarover geformuleerde opvattingen in coalitieakkoord en collegeprogramma in het raadsdebat politieke verschillen van mening aan het licht zullen brengen. In de dualistische terminologie is het besturen ("regeren") opgedragen aan het college van burgemeester en wethouders. Daarom is met name het collegeprogramma het geëigende middel om de bestuurlijke voornemens te formuleren. Op basis hiervan kan het college het politieke debat met de raad aangaan en kan het college door de raad worden gecontroleerd en "afgerekend".

Coalitieakkoord/ Collegeprogramma

Bij de collegevorming kan dus het beste met een traditioneel collegeprogramma worden gewerkt. Op basis van de verkiezingsuitslag wordt gekeken welke partijen met elkaar een coalitie willen (inhoudelijke overeenstemming) en kunnen (getalsmatige meerderheid) vormen. De onderhandelingen tussen de coalitiepartijen leiden tot een coalitieakkoord, waarin op hoofdlijnen de plannen van de coalitie zijn verwoord. Het verdient aanbeveling dit coalitieakkoord tevens te beschouwen als het collegeprogramma op hoofdlijnen. Wanneer coalitiepartijen bij de vorming van een nieuw college geneigd zijn een gedetailleerd coalitieakkoord c.q. collegeprogramma op te stellen, dan is opnieuw de valkuil aan de orde dat de raad (in dit geval beperkt tot de raadsfracties van de coalitie) kaderstellend op de stoel van het (bestuurs-)college gaat zitten. Dat is funest voor het politieke debat en werkt verlamdend op de lokale politieke democratie. Het coalitieakkoord dient zich te beperken tot hoofdlijnen van beleid. Politiek bedrijven moet immers een zaak blijven van de gehele raad en dus niet als gevolg van een gedetailleerd coalitieakkoord beperkt worden tot een taak van de oppositie. In het duale bestel dient er ook voor de coalitiepartijen voldoende ruimte te zijn om het college nader kaders te stellen en in de uitwerking van het beleid te bekritisieren. Op deze wijze blijven ook de coalitiepartijen in het debat voor de burger politiek herkenbaar. En dat was toch ook een doel van het dualisme!

In het monistische verleden van de gemeenten zijn er veel volledig dichtgetimmerde coalitieakkoorden opgesteld. Het dualisme pleit daartegen, maar daarmee is in de praktijk een coalitieakkoord op hoofdlijnen nog geen

vanzelfsprekendheid. Een pleidooi voor zo'n beperkt coalitieakkoord is voor de ChristenUnie niet onbekend. Ook door haar politieke voorgangers (GPV/ RPF) is op rijksniveau in de dualistische verhouding van kabinet tot parlement in het verleden veelvuldig gehamerd op het belang van beperkte regeerakkoorden ten behoeve van de politieke democratie. In het algemeen zal een globaal coalitieakkoord ook kunnen rekenen op een breder draagvlak in de raad. Er is dan immers nog ruimte voor politiek debat op het moment dat beleidsvoornemens nader aan de orde komen. Verder is het goed te beseffen, dat naarmate een coalitie meer door onderling vertrouwen wordt gedragen, er meer bereidheid zal zijn om te volstaan met een globaal coalitieakkoord.

Politiek bedrijven moet een zaak blijven van de gehele raad en dus niet als gevolg van een gedetailleerd coalitieakkoord beperkt worden tot een taak van de oppositie.

Het coalitieakkoord is in wezen een opdracht aan het nieuwe college van burgemeester en wethouders om dit als collegeprogramma nader uit te werken. Het college kan daarin zijn eigen bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen. Tegelijk doet een college er wijs aan om de uitwerking van het collegeprogramma te verbinden met de kaderstellende bevoegdheid van de raad, met name via de programmabegroting. De voorjaarsnota is hiervoor een uitstekend middel.

Verwacht mag worden dat in april 2006 een raadsvergadering kan plaatsvinden, waarin het coalitieakkoord door (een meerderheid van) de raad wordt vastgesteld en de

wethouders benoemd. Het coalitieakkoord dient de thema's en prioriteiten van de raadsagenda te omvatten. Het college kan dus daarna het coalitieakkoord nader uitwerken in een eigen collegeprogramma. Daarmee neemt het college zijn bestuurlijke verantwoordelijkheid naar de raad. Tevens is het collegeprogramma leidraad voor het functioneren van de gemeentelijke organisatie.

Het coalitieakkoord is in wezen een opdracht aan het nieuwe college van burgemeester en wethouders om dit als collegeprogramma nader uit te werken.

Als gezegd verdient het aanbeveling de uitwerking van het college(werk-)programma te koppelen aan de opstelling van de voorjaarsnota, die meestal in juni door de raad wordt behandeld. Met die voorjaarsnota (waarin het nieuwe collegeprogramma is verwerkt) presenteert het college zich aan de raad. Op basis van zo'n voorjaarsnota kan er dus in juni 2006 een goed inhoudelijk politiek debat tussen raad en college worden gevoerd. De voorjaarsnota biedt de raad bij uitstek de mogelijkheid om ter voorbereiding op de programmabegroting kaderstellende uitspraken te doen, waarmee het college vervolgens rekening zal houden bij het opstellen van de programmabegroting. Kaderstellend is het raadsdebat over de voorjaarsnota politiek van meer belang dan de behandeling van de programmabegroting. Met de vaststelling van de voorjaarsnota geeft de raad namelijk een kaderstellende opdracht aan het college inzake de voorbereiding van de programmabegroting. Na vaststelling van de programmabegroting door de raad (november 2006), zal het college vervolgens op basis daarvan zijn eigen productiebegroting opstellen; dit is dan het werkbudget van college en gemeentelijke organisatie.

Actoren in het onderhandelingsveld

Na de verkiezingen zijn de politiek leiders van de gekozen raadsfracties aan zet. Het initiatief voor de onderhandelingen over de opstelling van een raadsagenda en een coalitieakkoord ligt bij de politiek leider van de grootste fractie. Dit is een ongeschreven regel in de politiek, waaraan overigens ook weer niet teveel betekenis moet worden toegedicht. Het is in ieder geval geen garantie voor deelname aan de coalitie. De politici doen er verstandig aan zich in het onderhandelingsproces actief te laten ondersteunen. Burgemeester, griffier en gemeentesecretaris dienen hiervoor beschikbaar te zijn. Mede door het dualisme kan er bij de politici de neiging ontstaan de burgemeester en de gemeentelijke organisatie even bewust op afstand te houden om zo ongehinderd de politieke lijnen te kunnen bepalen. Met zo'n benadering geeft men echter zichzelf (ten onrechte) een brevet van onvermogen. Want natuurlijk wordt de politieke lijn

door de politici bepaald. Maar daarbij is het juist aan te bevelen om zichzelf in zo'n proces kritisch te laten adviseren. Daar wordt het eindresultaat alleen maar sterker van. Burgemeester, griffier en gemeentesecretaris moeten daarin dienend bezig zijn. Dit trio zou de facilitering van het onderhandelingsproces gezamenlijk moeten regisseren en organiseren. Wat kan zoal van hen worden verwacht? De griffier kan vanuit een vergelijking van de verkiezingsprogramma's een concept raadsagenda voor de komende raadsperiode opstellen, die door de coalitie kan worden gebruikt voor het op te stellen coalitieakkoord. In de zoektocht naar de gewenste coalitie dient het trio zich uiterst terughoudend op te stellen. Coalitievorming is immers bij uitstek een politieke aangelegenheid. Als voor-

Met de voorjaarsnota (waarin het nieuwe collegeprogramma is verwerkt) presenteert het college zich aan de raad.

zitter en adviseur is wel denkbaar dat de burgemeester en de gemeentesecretaris een adviserende rol vervullen in de beoordeling van de bestuurlijke duurzaamheid van de beoogde coalitie. Het toetreden van leefbaarheidspartijen heeft bijvoorbeeld relatief veel bestuurlijke instabiliteit veroorzaakt. Dat is slecht voor de geloofwaardigheid van de overheid. De verkiezingsuitslag is wel een belangrijke indicator voor de coalitievorming, maar niet de enige!

Wanneer vervolgens de beoogde coalitiepartijen aan de slag gaan met het opstellen van een coalitieakkoord, kunnen de griffier en de gemeentesecretaris hun expertise en die van de organisatie inzetten ten behoeve van de inhoudelijke kwaliteit van het coalitieakkoord.

Mede afhankelijk van positie en gezag van de burgemeester kan deze zeker ook een rol vervullen in het onderhandelingsproces, bijvoorbeeld als voorzitter van de besprekingen. Voordeel hiervan is dat ook de politiek leider van de grootste partij zijn handen vrij heeft voor de politieke onderhandelingen. De Gemeentewet (art. 35) bepaalt dat "de burgemeester wordt geïnformeerd over de uitkomsten van de college-onderhandelingen. Hij wordt alsdan in de gelegenheid gesteld zijn opvattingen over voorstellen ten behoeve van het collegeprogramma kenbaar te maken". Dit klinkt een beetje als mosterd na de maaltijd. Het is verstandiger kennis en kunde van de burgemeester (pro-)actiever in te zetten en te benutten. Zonder te anticiperen op de gekozen burgemeester, verdient het juist in de dualistische verhoudingen aanbeveling hem ook inhoudelijk bij de onderhandelingen te betrekken. Hij is immers voorzitter van het college en feitelijk voor de burger zelfs hét gezicht van het college (en van de gemeente). De burgemeester heeft nota bene wettelijk de taak de

eenheid van het collegebeleid te bevorderen. Wel doet de (nu nog benoemde) burgemeester er verstandig aan zich terughoudender op te stellen naarmate het politieke karakter van de onderhandelingen over het coalitieakkoord toeneemt.

Het coalitieakkoord is een politiek akkoord van de politieke partijen die in de gemeenteraad samen de politieke basis vormen voor het college van burgemeester en wethouders. Daarom is het logisch dat het onderhandelen over het coalitieakkoord zich ook uitstrekt tot de verdeling van de politieke portefeuilles over de deelnemende coalitiepartijen. Dit is immers ook een toedeling van politieke invloed op basis van de verkiezingsuitslag. Iets anders is het als het over de keuze van de personen van de beoogde wethouders gaat. In eerste instantie is het aan de afzonderlijke coalitiepartijen zelf om een wethouderskandidaat voor te dragen. Maar uiteindelijk is het wel de raad die de wethouders benoemt.

Bij een kabinetsvorming speelt de minister-president een belangrijke rol bij de beoordeling van de voorgedragen kandidaten voor ministersposten. Als de gekozen burgemeester wordt ingevoerd, mag worden verwacht dat deze in ieder geval ook een dergelijke rol zal vervullen bij de vorming van een college. Deze regiefunctie ontbreekt echter in het huidige bestel van het lokaal bestuur. Niettemin is het uitermate belangrijk zorgvuldig om te gaan met de personele invulling van het college van burgemeester en wethouders, waarbij de persoon van de burgemeester momenteel nog een gegeven is. Daarbij moet niet alleen gelet worden op benodigde deskundigheid, maar zeker ook op de zogenaamde 'chemie' tussen personen. De Gemeentewet neemt "collegiaal bestuur" als uitgangspunt. Een college van B&W kan alleen dan goed functioneren als het daadwerkelijk als een team opereert. Daarom doen de coalitiepartijen er goed aan

Kaderstellend is het raadsdebat over de voorjaarsnota politiek van meer belang dan de behandeling van de programmabegroting.

veel aandacht te schenken aan de personele invulling van het college. In het huidige bestel kan daarbij wellicht een ondersteunende rol worden vervuld door de burgemeester (voorzitter van het college) en de gemeentesecretaris (adviseur van het college). Positie en gezag van beide functionarissen is uiteraard van invloed op de bruikbaarheid van deze optie. Hiervoor is al ingegaan op hun rol in de beoordeling van de duurzaamheid van een te vormen coalitie. Het is van belang dat (coalitie)partijen vooraf

m.n. met de burgemeester afspraken maken over zijn rol in de coalitieonderhandelingen. Als adviseur van de burgemeester en van het college zal de gemeentesecretaris in dezen opereren in het verlengde van de rol van de burgemeester.

Kwaliteit van bestuur en beleid

Mede door het electoraal effect vormt “de waan van de dag” altijd weer een valkuil voor politiek bestuur. Natuurlijk moet op incidentele gebeurtenissen door de overheid adequaat gereageerd worden; zo kan ad hoc beleid ontstaan. Daar is niets mis mee zolang dit maar geen rode draad gaat vormen in het overheidshandelen. Voor het gezag van de overheid is geloofwaardigheid en

De politici doen er verstandig aan zich in het onderhandelingsproces actief te laten ondersteunen. Burgemeester, griffier en gemeentesecretaris dienen hiervoor beschikbaar te zijn.

betrouwbaarheid van eminent belang. Dit vraagt om een gedegen en consistent overheidsbeleid. Ook bij de opstelling van een coalitieakkoord dient dit besef nadrukkelijk aanwezig te zijn.

In het verleden ligt het heden, in het nu wat worden zal. Zo is het ook voor overheidsoptreden van belang dat continuïteit en voortgang van beleid aandacht krijgt. Daarom is het ook goed om aan het einde van een raadsperiode het beleid én het bestuurlijk functioneren van raad en college in de afgelopen vier jaar nadrukkelijk te evalueren. Wanneer zo'n evaluatie in de laatste openbare raadsvergadering wordt geagendeerd, dan kan op die manier een publieke verantwoording van de lokale overheid naar haar burgers plaatsvinden. Bovendien kan een dergelijke evaluatie lessen voor de toekomst opleveren, die betrokken kunnen worden bij de opstelling van de raadsagenda, het coalitieakkoord en het collegeprogramma voor de nieuwe raads-/ bestuursperiode.

Kwaliteit van bestuur en beleid is gediend met een goede facilitering van het onderhandelingsproces inzake het coalitieakkoord. Het is een gemiste kans wanneer beschikbare kennis en kunde van een gemeentelijke organisatie hiervoor niet wordt benut. Dat geldt natuurlijk ook voor de uitwerking van het coalitieakkoord in het collegeprogramma, maar daarbij ligt inschakeling van de gemeentelijke organisatie veel meer voor de hand. Bij het formuleren van de doelstellingen in zowel het coalitieakkoord als het collegeprogramma is het belangrijk die doelstellingen SMART te maken, waarbij het coalitieakkoord uiteraard een hoger abstractieniveau zal kennen. SMART betekent: Specifiek, Meetbaar, Acceptabel,

Realistisch en Tijdgebonden. Het verdient aanbeveling kennis en kunde van de gemeentelijke organisatie in te zetten voor het SMART-formuleren van de doelstellingen, ook al in het coalitieakkoord. Opnieuw is dit van belang voor de geloofwaardigheid en betrouwbaarheid van de overheid. SMART-geformuleerde doelstellingen zijn voor de raad in de duale verhoudingen overigens eveneens van nut in het controleren en verantwoording vragen van het college. Bij de opstelling van de programmabegroting kan de raad zelf ook een belangrijke bijdrage leveren aan deze wijze van formuleren van de doelstellingen (dan vanuit de kaderstellende rol van de raad).

Kwaliteit van bestuur en beleid is ook gediend met realisme. Veelvuldig komt het voor dat raden en colleges doorschieten in ambitie. Besturen zonder ambitie is een zinloze bezigheid. Politieke - / bestuurlijke ambitie is gezond zolang het als doel heeft om de lokale samenleving in velerlei opzicht op een hoger niveau te krijgen (bijv. het voorzieningenniveau). Tegelijk moet die ambitie wel realistisch zijn. Anders worden beloftes aan de burgers niet waargemaakt en dat is slecht voor het aanzien en gezag van de overheid. Daarom moeten politieke en bestuurlijke ambities reëel sporen met de mogelijkheden. Bij de opstelling van coalitieakkoord en collegeprogramma moet dan ook worden nagegaan of de daarin verwoorde plannen zich verhouden met beschikbare middelen, met name financieel en personeel. Het gebeurt maar al te vaak dat hieraan onvoldoende aandacht wordt besteed. Menige bestuurscrisis in gemeenteland vindt mede hierin zijn oorsprong. Dit zet opnieuw de geloofwaardigheid van de overheid op het spel. Het is dan ook zeer aan te bevelen bij de opstelling van het coalitieakkoord steeds een doorrekening te laten uitvoeren, zodat het eindproduct een gezond evenwicht heeft in ambitie versus capaciteit. Het trio burgemeester, griffier en gemeentese-

De burgemeester doet er verstandig aan zich terughoudender op te stellen naarmate het politieke karakter van de onderhandelingen over het coalitieakkoord toeneemt.

cretaris kan deze facilitering van het politiek onderhandelingsproces regisseren en organiseren. Met respect voor de onderscheiden rollen van politici (de politiek leiders), bestuurder (de burgemeester) en de professionele organisatie (gemeentesecretaris), met een laatste woord aan de politiek inzake het coalitieakkoord, kan zo worden bijgedragen aan kwaliteit van bestuur en beleid en zo ook aan geloofwaardigheid van de overheid. De kloof tussen overheid én burger kan op deze wijze wellicht weer wat worden verkleind.

Samen dienen in de wereld

De theologische onderbouwing voor vrouwen politiek actief - deel 2

Door drs. M.E. Harmsen

In een eerder artikel¹ heb ik op verzoek van de voorloper van de werkgroep Inclusief een theologische onderbouwing proberen te geven voor het standpunt van de ChristenUnie, om de politieke opdracht van christenen ook aan vrouwen toe te kennen. Mede om onze mannelijke en vrouwelijke politieke vertegenwoordigers in het land in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen te helpen bij het beantwoorden van vragen die ze wellicht hierover krijgen, wil ik in dit artikel mijn eerdere gedachtenlijnen wat verder uitdiepen. Dat doe ik door in te gaan op drie discussiepunten die zijn blijven liggen: bestuurlijk actief zijn in de politiek en het regeerambt in de christelijke gemeente; positie huwelijk en taakverdeling; egalitarisme en een christelijke visie op mannen en vrouwen.

Bestuurlijk actief zijn in de politiek en het regeerambt in de christelijke gemeente

De bijbelse basis voor de actieve deelname van christenen in de politiek is in meerdere ChristenUnie-publicaties omschreven, zoals in *Dienstbare overheid* en *Dienstbare samenleving* van Roel Kuiper². In deze publicaties komt niet de vraag aan de orde of vrouwen ook politiek actief mogen zijn, maar wordt wel in het algemeen gesproken over de actieve participatie van de mens in politiek, samenleving en overheidsdienst³. Basis voor deze politieke participatie is kort samengevat te herleiden tot de opdracht om deze aarde te beheren (Gen 1:28⁴), de roeping actief onrecht in deze samenleving te bestrijden en publieke gerechtigheid na te streven (Rom 13:4) en de verantwoordelijkheid om dienend en rechtvaardig te regeren indien men daartoe geroepen wordt (o.a. Rom 13, Jes 32:1).

In mijn vorige artikel heb ik betoogd dat deze politieke opdracht voor zowel mannen als vrouwen geldt. De vraag die bij discussies over politieke participatie van vrouwen regelmatig valt te beluisteren is of het bekleden van een bestuurlijke positie door vrouwen in de samenleving zich wel verdraagt met de eigen taak en rol voor vrouwen in de kerk.

Of, nader toegespitst: als een christelijke partij wil promoten dat vrouwen mogen leiden in de politiek, of in een plaatselijke partij, komt die partij dan niet in het vaarwater van de christelijke kerk, die vaak een eigen taak en rol toebedeeld voor vrouwen in de kerk? En maakt de ChristenUnie zo niet de weg vrij voor andere gedachten over de rol van vrouwen in de kerk, als 'christinnen' wel capabel worden geacht en geroepen worden tot een 'regeerambt' in de politiek(e partij)?

Twee dingen moeten hierover gezegd worden. In de eerste plaats heeft de ChristenUnie als politieke partij niet de taak om uitspraken te doen of discussies te voeren over de interne inrichting van de gemeente of kerk(en). Het platform van discussie daarover hoort thuis in de kerkelijke, niet in de politieke vergadering. Ook hier moeten we duidelijk vasthouden aan een onderscheiding tussen Kerk(inrichting) en Staat(sinrichting). De werkgroep *Inclusief* van de ChristenUnie zal zich bewust moeten zijn van het gevaar om vereenzelvigd te worden met allerlei andere, kerkelijke emancipatiedoelen, en daar bewust

Drs. M.E. Harmsen studeerde theologie aan de Theologische Universiteit Kampen (Broederweg). Haar afstudeeronderwerp was de politieke en maatschappelijke roeping van een plaatselijke christelijke gemeente. Momenteel is zij uitgezonden door *de Verre Naasten* en werkzaam als theologisch docent in Indonesië. Eerder was zij voorzitter van de ChristenUnie Utrecht en actief in de voorloper van *Perspectief*, de GPIC.

afstand van moeten houden. De ChristenUnie en haar leden zijn gericht op de politiek en de maatschappij, en ook op de waarborging van de grenzen van de kerk, maar niet op de inrichting van de kerk(en). In de tweede plaats is het, denk ik, de verantwoordelijkheid van ieder partijlid van de ChristenUnie om zijn of haar ideeën over de positie of roeping van de vrouw in zijn of haar gemeente niet uit te dragen alsof de politieke vergadering en het politieke toneel één en hetzelfde zijn als de christelijke gemeente. Ik heb in mijn eerdere artikel al geschreven dat de zwijgteksten van Paulus expliciet verbonden zijn aan al zijn andere liturgische aanwijzingen en vermaningen aan de christelijke gemeente, en daarom niet gekopieerd mogen worden naar de politieke kring en de samenleving. Anders maken we dezelfde structurele denkfouten op dit gebied als in de politieke kringen waarin de taken van Kerk en Staat onvoldoende onderscheiden worden.

Positie huwelijk en taakverdeling

De ChristenUnie heeft als politieke partij wel nadrukkelijk een mening over het bijbelse huwelijk, en draagt die al jaren uit in brochures en beleidsstukken. En zo ontstaat

er een tweede discussiepunt, dat samenhangt met de positie of rangorde van man en vrouw in het huwelijk. “Als een (getrouwde) vrouw in de politiek gaat, hoe kan haar man dan nog hoofd zijn?⁵ En mag een getrouwde vrouw dan wel over haar, of een man regeren?” Deze laatste vraag werd gesteld tijdens de plenaire discussie van het afgelopen *Inclusief*-congres⁶.

In de eerste plaats moet hier iets gezegd worden over het unieke karakter van het huwelijk zelf. Het (christelijk) huwelijk is een unieke en exclusieve samenlevingsvorm, die bedoeld is voor één man en één vrouw, die elkaar bij de aanvang van dat huwelijk publiekelijk beloftes doen, die gericht zijn aan elkaar. Een man belooft niet aan alle vrouwen als hoofd zich op te offeren zoals Christus zich voor zijn gemeente opofferde, en een vrouw belooft bij haar huwelijk niets aan andere mannen. Als één van tweeën vervolgens bestuurder wordt, blijft voor man en vrouw beiden de huwelijkse beloften gewoon staan, zodat een man thuis bijv. geen burgemeester kan zijn, of een vrouw bestuurder in de huiskamer. Daartoe is hij of zij ook nadrukkelijk niet geroepen, maar hij of zij is geroepen om de *publieke* zaak te dienen en te regeren.

In de tweede plaats roepen de hierboven geciteerde vragen op of de verschillende taken die man en vrouw (mogelijk) hebben binnen een huwelijk geen consequenties moeten hebben voor de taken erbuiten. De opdracht van God aan man en vrouw samen om de wereld te regeren is vaak zo opgevat dat de man dit moet doen (alleen) en dat de vrouw het mogelijk maakt dat hij dit kan doen, onder andere door hem en eventuele kinderen te verzorgen. Maar in deze opvatting worden de twee opdrachten van God aan de mens uit elkaar getrokken tot een opdracht van de man (gezag over de aarde) en een opdracht voor de vrouw (gezinsleven). Deze taakverdeling kan volgens mij niet uit deze bijbeltekst worden afgelezen, waar de mens, als man en vrouw *samen* deze twee opdrachten krijgt. We zien dat mannen en vrouwen samen niet alleen de opdracht hebben om gezag over de aarde te voeren (...bevolk de aarde en breng haar onder je gezag, Gen 1:28 NBV), maar ook samen verantwoordelijk zijn voor de vorming van het gezinsleven (*Wees vruchtbaar en word talrijk*, Gen1:28 NBV).⁷

Hoe dit in de dagelijkse praktijk van het gezin vorm gegeven wordt in de hedendaagse geïndustrialiseerde wereld waarin werk en gezinsleven door afstand vaak gescheiden zijn, is punt twee. Het kan daarin goed mogelijk zijn dat mannen en vrouwen gezamenlijk kiezen voor een (al dan niet tijdelijke) rolverdeling, waarin de moeder meer de zorg voor de kinderen op zich neemt en aan huis gebonden is en de vader meer buitenshuis werkt. Maar ook dan blijven beide opdrachten voor man en vrouw staan; de man kan zich niet onttrekken aan de verantwoordelijkheid van de opvoeding en het gezinsleven, en de vrouw niet aan de verantwoordelijkheid om actief in de samenleving te zijn, hoewel het wellicht niet mogelijk is daar altijd aan te voldoen. We zien een positief voorbeeld uit de Bijbel terug in het *loflied op de sterke vrouw* (Spreuken 31:10 e.v.), waarin een getrouwde vrouw naar voren komt die actief participeert in armenzorg (vers 20) en economische transacties (vers 14, 16), naast het huishoudelijke werk en gezinsleven⁸. Een ander voorbeeld is koningin Esther, die ondanks het feit dat de gehoorzaamheid van de vrouw aan de man zojuist bij koninklijk besluit was bekrachtigd, het als haar roeping zag om bij de koning ongevraagd op bezoek te komen om voor haar volk te pleiten.

Hiermee is wellicht niet voor iedereen alles gezegd. In de Bijbel zijn vele beschrijvende teksten te vinden waarin mannen 'in de poort zitten', koning of volksleider zijn en vrouwen het huishouden draaien. Ook in het nieuwe Testament zien we vaak het patroon dat vrouwen zich concentreren op het huishouden, en daartoe ook opgeroepen worden door bijvoorbeeld de apostel Paulus (1 Tim 4:15).

Daartegen kan echter worden ingebracht dat het feit dat er een bepaald patroon op politiek en maatschappelijk terrein beschreven wordt, dit patroon daarmee nog niet wordt gelegitimeerd of als algemeen geldend voorschrift wordt gegeven. Denk bijvoorbeeld aan het gegeven dat mannen in het Oude Testament veelvuldig meerdere vrouwen namen. Deze praktijk beschouwen we ook bepaald niet als gelegitimeerd of als voorschrift. In de (bijbelse) geschiedenis lezen we dan ook de gevolgen van de vloek (Gen.3:16⁹) terug.

Hier is al veel over geschreven. Ik vond enkele behartenswaardige woorden bij Prof. J. Douma over deze kwestie in zijn boek *"Seksualiteit en huwelijk"* uit 1993: *"Man en vrouw werden beiden naar het beeld van God geschapen, en kregen samen de opdracht om deze aarde te onderwerpen (Gen 1: 28). Als in de wereldgeschiedenis de mannen gedomineerd hebben, is dit nog geen bewijs dat het ook zo eenzijdig behoorde te gaan. Het is het beeld van een door de zondeval verscheurde wereld; maar daarom nog niet van de Schriften, waarin zowel in het Oude Testament als in het Nieuwe Testament vrouwen een bijzondere plaats kunnen innemen."*¹⁰ De opdracht aan man en vrouw blijft dus ondanks de zondeval en de bijbehorende vloek, gewoon staan. Het is daarom mijn mening dat de ChristenUnie zich als christelijke partij geroepen mag weten om de politieke ontplooiing van vrouwen doelbewust *na te streven*; immers, er is een achterstand in de participatie van vrouwen in de (christelijke) politiek. *"We verzetten ons tegen pijn en ziekte, roeien dorens en distels uit, maken gebruik van machines, zodat we ons niet meer in het zweet hoeven te werken, en we juichen het toe dat ook vrouwen zich optimaal kunnen ontplooien"*.¹¹

Egalitarisme en een christelijke visie op mannen en vrouwen

Is er dan helemaal geen verschil tussen mannen en vrouwen in de christelijke politiek, nu de positie binnen het huwelijk, of de positie in de kerk geen directe betekenis heeft in het politieke en maatschappelijke leven? Kan het bijbelse patroon van het complementaire 'hoofd'- en 'hulp'- zijn van man en vrouw, als essentie van man en vrouw zijn, geen uitgangspunt zijn om na te denken over een meer 'dienende' rol van de vrouw in de politiek, waarbij de mannen het 'hoofd' zijn in partij en het landsbestuur? En een volgende vraag is ... willen we dan beweren dat mannen en vrouwen helemaal gelijk zijn? Dit gevaar wordt onder andere herkend door de *Council for Biblical Manhood and Womanhood*, een organisatie uit de Verenigde Staten die zich zorgen maakt over de wijdverbreide evangelicale emancipatiebeweging (o.a. van *Christians for Biblical Equality*) en daar tegen een fors boekwerk heeft geschreven, getiteld: *Recovering Biblical Manhood and Womanhood. A response to Evangelical*

Feminism. In dit boek wijzen de auteurs erop dat er wel degelijk allerlei biologische en sociale verschillen zijn tussen mannen en vrouwen. Mannen en vrouwen hebben volgens hen in alle terreinen van het leven andere taken, die verder volledig complementair en gelijkwaardig zijn¹². Het politieke en bestuurlijke terrein van de maatschappij zou daarbij voorbehouden moeten zijn aan mannen. Voor vrouwen geldt: “[But] she will affirm and receive and nurture the strength and leadership of men in *some form* in all her relationships with men.”¹³ Daarmee zetten de schrijvers zich af tegen de gedachte dat mannen en vrouwen in de maatschappij neutraal tegenover elkaar staan, zonder de sekseverschillen te honoreren. Wat in deze redenering naar voren komt, is dat de positie, plichten en rechten van mannen en vrouwen *die door een huwelijk met elkaar verbonden zijn* worden gezien als essentie van de verhouding tussen *iedere* man en vrouw, en uitgebreid tot rechten en plichten van mannen en vrouwen ook in de wereld.¹⁴ Daarmee komt iedere man dan in een gezagsrelatie tot iedere vrouw te staan.¹⁵ Het feit dat mannen en vrouwen verschillen van elkaar, hoeft inderdaad niet verdoezeld of gebagatelliseerd te worden. In Genesis treffen wij juist aan dat de mens alleen mens is als man en vrouw samen, om *tweezaam*¹⁶ te leven. In die hoedanigheid, van man en vrouw samen voor God, geeft God de mens (m/v) opdracht om de wereld te regeren (Gen 1: 27,28)¹⁷. Mannen en vrouwen vullen elkaar aan, ze zijn niet voor niets anders geschapen. We hoeven geen generaliserende opmerkingen hier te maken *hoe* zij anders zijn, omdat dit uiteindelijk individueel verschilt¹⁸ en ook niet bepalend is voor het verstaan van de taak en roeping van man en vrouw. Wie echter zoals de hierboven aangehaalde auteurs de verschillen tussen mannen en vrouwen in essentie terugvoert naar Hoofdschap en Hulpschap, is niet zozeer bezig zin en betekenis te geven aan de geschapen verschillen, maar veralgemeniseert rechten en plichten uit het huwelijk tot rechten, plichten en roeping voor mannen en vrouwen in de samenleving als geheel, wat ik in mijn vorige paragraaf al besproken heb.

Politiek is dienen, voor mannen en vrouwen

Als laatste wil ik nog iets toevoegen over het christelijke karakter van politieke ambities van mannen én vrouwen. In deze hele discussie over politieke deelname van vrouwen moet ook naar voren komen dat een christen (m/v) die een bestuursambt of een politieke functie wil bekleeden, dit bescheiden en dienend zal doen, niet om het heersen zelf, maar wetende dat hij/zij God moet dienen door zijn/haar regeren heen (Rom 13). Want christelijke politiek gaat niet over macht om de macht zelf, maar om zo *God* en de naaste te dienen.

Literatuur en links:

- J.Douma, *Seksualiteit en Huwelijk Van den Berg*, Kampen, 1993.
 J.Douma, *Politieke Verantwoordelijkheid Van den Berg*, Kampen, 1987 (2e druk).
 R. Kuiper, *Dienstbare overheid*, Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 2003.
 R. Kuiper, *Dienstbare samenleving*, Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 2001.
 Ed. J. Piper, W. Grudem, *Recovering Biblical Manhood and Womanhood. A response to Evangelical Feminism*, Crosswaybooks, Wheaton Illinois, 1991.

www.cbeinternational.org (de website van *Christians for Biblical Equality*)

www.cbmw.org/rbmw (de website van de *Council for Biblical Manhood and Womanhood*)

- 1 *De actieve deelname van vrouwen in de ChristenUnie – een theologische onderbouwing*, in DenkWijzer nr 5, 2003. Dit naar aanleiding van het eerste vrouwencongres in 2003.
- 2 R. Kuiper, *Dienstbare samenleving*, Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 2001. en R. Kuiper, *Dienstbare overheid*, Buijten en Schipperheijn, Amsterdam, 2003.
- 3 R. Kuiper in *Dienstbare overheid*: “*Het doet wat gekunsteld aan in het eerste mensen-gezin het politieke gezag al onder te brengen. We zullen dat ook niet doen. Wel kan gezegd worden dat de eerste mens een opdracht meekreeg de aarde te beheren en te ontwikkelen en daarin God te eren. Daarin was ook al het element van macht, niet in de betekenis van geweld, maar als het vermogen werk ten uitvoer te brengen.*” (pag.24)
- 4 “*En God zegende hen en zei tegen hen: Wees vruchtbaar en word talrijk; bevolk de aarde en breng haar onder je gezag, heers over de vissen van de zee en over de vogels van de hemel en over alle dieren, die op de aarde rondkruipen.*” (NBV)
- 5 Er zijn vele opvattingen, ook onder ChristenUnie leden, over de precieze invulling van het christelijk huwelijk. Niet bij iedereen leven deze vragen even sterk, maar ik haal nu een vraag aan die in het afgelopen Inclusief congres aan de orde kwam. De politiek is niet de plek waar discussie over bijbelse huwelijksbegrippen als ‘rangorde’ en ‘gezag’ gevoerd moet worden, tenzij het gaat om de afbakening van basale rechten, plichten en vrijheden in het huwelijk, die door de overheid gewaarborgd dienen te worden.
- 6 Inclusief congres September 2005.
- 7 Indien er sprake is van een huwelijk.
- 8 Wellicht zouden we haar nu een *WAHM*, een “*Working At Home Mom*” noemen...
- 9 “*Tegen de vrouw zei hij: ‘Je zwangerschap maak ik tot een zware last, zwoegen zul je als je baart. Je zult je man begeren, en hij zal over je heersen.’*” NBV
- 10 J.Douma, *Seksualiteit en Huwelijk*, Van den Berg, Kampen, 1993, pag. 22.
- 11 *SeH*, pag. 24
- 12 Ed. J. Piper, W. Grudem, *Recovering Biblical Manhood and Womanhood. A response to Evangelical Feminism* Crosswaybooks, Wheaton Illinois, 1991. Pag 50 e.v.
- 13 RBMW, pag.50. Dit wordt genoemd ‘the heart of mature femininity’.
- 14 Immers, volgens deze redenering geven de woorden Hoofd en Hulp ook rechten en plichten aan. In *Recovering Biblical Manhood and Womanhood* wordt er daarom op een pagina een lijst gegeven met mogelijke diensten voor vrouwen, waarin publiek leiderschap of regeerambten niet in voorkomen (RBMW, pag 58). In de ChristenUnie zou dit dan vertaald kunnen worden dat de mannen altijd de voorzitter en lijsttrekker zouden moeten zijn en de vrouwen een buitengewoon lidmaatschap zouden hebben.
- 15 Nu is er niets mis met christelijk, dienend en beschermend gezag, en er zijn vele verbanden waarin wij als christen geroepen worden om te gehoorzamen. Maar het punt is of dat gezag of leiderschap hier bijbels gezien wel gepast is.
- 16 *SeH*, pag 19
- 17 Opvallend is dat in Genesis 1, waar toch gesproken wordt over de schepping van de mens als man(nelijk) en vrouw(elijk), de cultuuropdracht al gegeven wordt. Pas in Genesis 2, wanneer er gedetailleerder in wordt gegaan op de schepping van man en vrouw apart, komt hun huwelijksrelatie naar voren (Gen 2:18, 20 en 24).
- 18 Hoe die verschillen er precies uit zien, is in de eeuwen door theologen telkens anders omschreven. Vaak waren deze omschrijvingen meer een spiegel van de tijd dan de werkelijkheid. Toch worden er ook in deze tijd pogingen gedaan om de verschillen te beschrijven, zoals in het boek “*Mannen zijn van Mars, vrouwen van Venus*” van John Gray. Het leren begrijpen van de verschillen tussen mannen en vrouwen kan ons allen helpen beter met elkaar samen te werken en rekening met elkaar te houden.

Solidariteit is ook een kwestie van moraal

Door dr. Ronald van Raak, lid van de Eerste Kamer en hoofd van het Wetenschappelijk Bureau van de SP
(www.sp.nl/partij/gekozen/ronald.stm)

Links in Nederland omarmt de vrijheid. Wouter Bos schrijft in zijn boek Dit land kan zoveel beter (2006) dat zijn partij te veel de Partij van de Gelijkeid was geworden, 'terwijl ik vond en vind dat de PvdA de kampioen van de vrijheid moet zijn'. Femke Halsema omarmt in 'Een linkse lente', haar bijdrage aan de bundel Vrijheid als ideaal (2005) van het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks, het ideaal van een 'vrijzinnige Nederlandse samenleving'. De keuze van deze linkse leiders voor individuele vrijheid gaat gepaard met kritiek op de georganiseerde solidariteit.

Bos neemt in zijn boek afscheid van de sociaal-democratische opvatting van gelijkwaardigheid: naar zijn opvatting kun je alleen solidariteit vragen van mensen als zij daar ook direct baat bij hebben. Mensen met een hoog en middeninkomen, die relatief veel betalen aan zorg en sociale zekerheid, moeten volgens hem ook veel profiteren, anders zullen zij niet bereid zijn om te betalen voor de zwakkeren.

Halsema gaat nog een stap verder als zij haar zorgen uitspreekt over het 'toenemende staatspaternalisme' en de 'bevoogdende staatsarrangementen' van de huidige verzorgingsstaat. Die kweekt naar haar opvatting 'afhankelijkheid en inactiviteit' en doet te weinig een beroep op het eigen sociale engagement van mensen.

Dat politieke leiders een ideologisch stempel willen drukken op hun partij is heel begrijpelijk, maar de politieke koers die Bos en Halsema kiezen heeft mij toch erg verwonderd. Veel burgers hebben op dit moment meer vrijheid dan hun lief is, als zij moeten kiezen voor een energieleverancier of een zorgverzekeraar. Een grote meerderheid van de Nederlanders maakt zich veel meer zorgen dat in de toekomst collectieve sociale voorzieningen worden afgebroken en de tweedeling in de samenleving verder zal toenemen, zo tonen het *Sociaal en Cultureel Rapport 2004* en de *Armoedemonitor 2005*. Op hetzelfde moment dat de armoede in Nederland groeit en steeds meer mensen afhankelijk worden van voedselbanken en andere charitatieve instellingen lijkt bij mijn linkse collega's de idee van solidariteit uit de mode geraakt.

Ik was dan ook blij om te lezen dat de discussie over solidariteit binnen de ChristenUnie wél wordt voortgezet.

In *Over de schutting. Op weg naar nieuwe solidariteit* (2005), dat verscheen op initiatief van onder meer het Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie, laten een aantal christelijk geïnspireerde denkers hun gedachten gaan over de toekomst van de verzorgingsstaat, waarbij onder meer de gezondheidszorg, de WMO en de AOW en de rol van ondernemers, kerken en stadsbuurten aan bod komen. Wat mij vooral aanspreekt is dat de meeste auteurs solidariteit niet alleen zien als een economisch probleem, maar vooral als een morele opdracht.

Christelijke solidariteit

Over de schutting is een antwoord op het sociale beleid van de kabinetten van Balkenende. De premier wil af van de huidige verzorgingsstaat en kiest voor een 'participatiemaatschappij', waar een groter beroep wordt gedaan op de eigen verantwoordelijkheid. In de inleidende verkenning spreekt Roel Kuiper van een 'kanteling' van de verzorgingsstaat, waarbij collectieve arrangementen worden beperkt en meer eigen initiatief wordt verwacht van burgers en maatschappelijke organisaties. Hij noemt nadrukkelijk de kritiek op de huidige verzorgingsstaat, die te duur zou zijn en de stimulans tot onderlinge solidariteit in de samenleving zou verzwakken. Het christelijk-sociale denken - bijvoorbeeld de opvatting van de soevereiniteit in eigen kring - legt immers ook een verantwoordelijkheid bij instituties als kerk en gezin en niet in de laatste plaats bij het individu. Maar Kuiper benoemt tevens de problemen die voortkomen uit de sociale hervormingen van het kabinet. In een christelijke visie behoort de overheid ook altijd een schild te zijn voor de zwakken, terwijl nu steeds meer mensen buiten de

boot dreigen te vallen. Een overheid die haar verantwoordelijkheid voor de sociale zekerheid over de schutting gooit ondermijnt bovendien het gevoel van saamhorigheid in de samenleving. Kuiper vraagt zich ten slotte af of het kabinet niet veel meer veerkracht vraagt, van familie, burens en vrijwilligers, dan op dit moment in de samenleving aanwezig is.

In de slotbeschouwing bij het boek sommen Roel Kuiper en Cors Visser enkele redenen op waarom onze samenleving zo slecht is voorbereid op de voorgestane participatiemaatschappij. Hervormingen worden door Balkenende c.s. vooral met economische argumenten gelegitimeerd, terwijl een heldere visie op de toekomst van zorg en zekerheid ontbreekt. Onzekerheid is er over de eigen verantwoordelijkheid van de overheid: moet sociale zekerheid een kwestie worden van individuele verzekeringen, of blijft er ruimte voor collectieve arrangementen? Licht

te eten moeten hebben en naar school moeten gaan, maar ook dat zij kunnen beschikken over een computer en kleding kunnen dragen die op straat wordt geaccepteerd. We zijn allemaal verschillend in onze sociale en intellectuele mogelijkheden. In onze samenleving, waarin het marktdenken zo dominant is geworden, wordt concurrentie tussen ongelijke mensen aangemoedigd, waardoor de onderlinge verschillen verder toenemen. Daarom is georganiseerde solidariteit nodig, door politieke partijen en vakbonden, maar ook door de overheid als financiële herverdelers en sociale wetgever, om iedereen een gelijkwaardige kans te geven in het streven naar een gelukkig leven. Deze opvatting van solidariteit wordt door Bos afgedaan als ouderwets socialisme en door Halsema zelfs als staatspaternalisme. Hun alternatieven zijn echter weinig overtuigend. Bos ziet Nederland als een maatschappij van 'zelfredzame en geëmancipeerde' burgers en lijkt de ogen

bij de hervormingen de nadruk op de betaalbaarheid van de verzorgingsstaat, of op de behoefte om voor iedereen een gelijkwaardige vorm van sociale zekerheid overeind te houden? Welke taken moeten in handen blijven van professionals? En welke kunnen worden overgelaten aan vrijwilligers? Wat wordt de nieuwe rol van charitatieve instellingen? Dit heeft ook geleid tot onzekerheid in de samenleving: hervormingen in de zorg en de sociale zekerheid worden zonder instemming of debat over de burgers uitgestrooid. Kuiper en Visser merken terecht op dat van een 'participatiemaatschappij' geen sprake kan zijn, als de overheid niet de discussie aangaat, maar al op voorhand de consequenties van sociale hervormingen voor de burgers bepaalt.

Lin kse solidariteit?

Solidariteit is één van de drie kernwaarden van de SP, naast menselijke waardigheid en de gelijkwaardigheid van mensen. Dit zijn waarden die in vele eeuwen zijn uitgekristalliseerd en naar onze opvatting wezenlijk zijn voor de menselijke beschaving. Het beginselenprogramma *Heel de mens* is voor de SP geen academische aangelegenheid, maar een praktische meetlat waarmee vertegenwoordigers van de partij actuele politieke ontwikkelingen beoordelen. De idee van menselijke waardigheid vraagt om bestaanszekerheid, op een niveau dat voldoende is om in onze samenleving te kunnen functioneren. Dit betekent bijvoorbeeld dat kinderen niet alleen voldoende

te sluiten voor de snel groeiende onderklasse van armen en kanslozen. Hij is bijvoorbeeld tegen een extra bijdrage door rijke AOW-ers als middel om bezuinigingen op deze ouderdagvoorziening te voorkomen en lijkt evenmin bereid om het zorgstelsel meer inkomensafhankelijk te maken. Halsema stelt dat we afscheid moeten nemen van de 'verstatelijking van de solidariteit' en de sociale zekerheid moeten aanpassen aan onze geïndividualiseerde samenleving, bijvoorbeeld door een flexibeler ontslagrecht voor ondernemers en een kleinere rol voor vakbonden in de CAO-onderhandelingen. Deze linkse leiders lijken eveneens te kiezen voor een vorm van participatiemaatschappij, die is toegeschreven op de electoraal interessante middenklassen. Zij lijken afscheid te nemen van de solidaire opvatting van sociale zekerheid, waarbij mensen worden ondersteund naar noden en bijdragen naar vermogen. Wat mij echter vooral opvalt, is dat de discussie over de toekomst van zorg en zekerheid binnen PvdA en GroenLinks vooral in economische termen wordt gevoerd, waarbij veel aandacht is voor draagkracht en betaalbaarheid. Zelden hoor ik leiders in deze partijen spreken over het belang van georganiseerde solidariteit als een middel om de saamhorigheid in de samenleving te bevorderen of om recht te doen aan een maatschappelijke behoefte aan naastenliefde. Hier ligt wellicht een mooie taak voor ChristenUnie en SP, om te blijven uitdragen dat solidariteit ook een kwestie is van moraal.

Perspectief op een participatiemaatschappij

Door Hans Freije

BOEKGEGEVENS

Perspectief op een participatiemaatschappij

Op weg naar een duurzaam sociaal stelsel

Huib Klamer, Guusje Dolma en Jan-Willem van den Braak
Koninklijke van Gorcum, Assen,
2005, 110 p., € 17,90
ISBN 90 232 4177 0

Perspectief?

De titel van dit boek suggereert een vergezicht, een perspectief dat nog ver(der) weg is. Maar de werkelijkheid is anders, want de participatiemaatschappij is al gestart. De verantwoordelijkheid is op diverse terreinen al teruggegeven aan de burgers. Op individuele behoeften toegesneden producten als levensloopsparen en levensloopregeling zijn tot op de pinautomaat terug te vinden. Het meest recente voorbeeld is 'ons' nieuwe zorgstelsel, waar bovenop het basisniveau de keuze bestaat uit veel plusvarianten.

De subtitel van het boek "Op weg naar een duurzaam sociaal stelsel" suggereert dat er nu geen sprake is van een duurzaam sociaal stelsel. De auteurs bedoelen daarmee dat de regelgeving van de verzorgingsstaat niet langer houdbaar is, en er een nieuw stelsel van sociale zekerheid dient te komen. Waarom een nieuw stelsel, waarom een participatiemaatschappij? De auteurs zijn daar heel kort in (in hoofdstuk 2); namelijk om van Europa een concurrerende economie te maken. Een economie waar ex-premier Wim Kok eind 2003 voorstellen voor heeft gedaan. De auteurs zijn allen verbonden aan werkgeversorganisatie VNO-NCW. Deze uitgave is een uitwerking van een in 2005 door de stichting NCW georganiseerde Bilderbergconferentie.

Het principe participatie

Om de draad niet kwijt te raken wordt eerst een aantal principes voor het stelsel van sociale zekerheid uitgelegd. Participatie is zo'n principe en wordt toegelicht met "Een samenleving kan alleen functioneren als de leden participeren en meewerken aan haar welvaart en welzijn (...) Iedereen doet dit in overeenstemming met de mogelijkheden en de talenten die hij/zij heeft". Verder is het "een kwestie van goed burgerschap" (p.11). Dit komt neer op het "leveren van een productieve maatschappelijke bijdrage". Dat houdt niet alleen het "voorzien in een eigen inkomen" in, maar ook "zorg voor de directe naasten en bijvoorbeeld vrijwilligerswerk" (p.12). Volgens de auteurs vindt participatie plaats volgens het beginsel van wederkerigheid: je pleegt inzet, omdat je ziet dat anderen ook inzet plegen. Zelf heb ik de neiging om bij de werking hiervan een vraagteken te plaatsen. In ieder geval als het om een zo algemeen geformuleerd uitgangspunt gaat. Straks daarover meer.

Andere principes toegelicht

De auteurs hebben zich stevig ingelezen in het principe participatie. Ook drie andere principes, van toepassing op het formuleren van een nieuw stelsel van sociale zekerheid, worden besproken. Deze zijn: solidariteit, subsidiariteit en zelfredzaamheid. In dit kader gaat het te ver om ook op deze drie andere principes dieper in te gaan. Wel wint het begrip subsidiariteit in de rest van het boekje steeds meer aan belang. Daarom toch even de betekenis genoemd. Hier wordt het uitgelegd als de mate en de wijze van de verdeling van de verantwoordelijkheid. De schrijvers kleuren dit principe verder in met "neerleggen van verantwoordelijkheid op het meest passend niveau, waarbij de persoonlijke verantwoordelijkheid wordt benadrukt". Een verantwoordelijkheid die eerder bij belangenorganisaties en andere maatschappelijk betrokkenen heeft gelegen, maar vooral vanaf de jaren '60 sterk door de overheid is bepaald, o.a. met de oprichting van allerlei instituten.

Waarom een participatiemaatschappij?

De aanleiding om over te gaan op een participatiemaatschappij wordt uitvoerig toegelicht. En is vanuit het perspectief van VNO-NCW ook goed voorstelbaar. De auteurs maken vooral een punt van het aanbod aan arbeidskrachten. Vanwege de toenemende vergrijzing en een aantrekkelijke economie wordt gevreesd voor een arbeidstekort, zeker voor een aantal branches. Dit leidt tot een ongewenste loonontwikkeling, die geen pas houdt met de vergroting van de arbeidsproductiviteit. Met andere woorden: de Nederlandse economie zal minder concurrerend zijn. Daarom een warm pleidooi voor langere werkweken, een langer arbeidzaam leven met een pensioengerechtigde leeftijd van 67 jaar en meer te maken uren door part-timers (p.26). Het onderwijs wordt in dit verband ook een belangrijke rol toegekend (p.27).

Verder worden veel maatregelen, die de contouren vormen voor de participatiemaatschappij, genoemd. Veel van deze maatregelen zijn terug te voeren tot een beter functioneren van de arbeidsmarkt zoals het versoepelen van het ontslagrecht, het verlagen van het minimumloon, het vergroten van de employability van werknemers (een levenlang leren), meer flexibele openingstijden kinderdagopvang, meer nadruk op reïntegratie, meer ruimte voor ondernemende onderwijsinstellingen, groter aandeel van het Rijk in de bekostiging van de AOW, invoering vlaktax, etc.etc.

Wat nodig voor een participatiemaatschappij?

Voorop staat volgens de schrijvers dat er voldoende draagvlak moet zijn voor een participatiemaatschappij, dat er een 'sense of urgency' moet zijn om zaken werkelijk te veranderen. In dat verband wordt van een mentaliteitsverandering gesproken. Immers uit onderzoek blijkt dat Nederlanders de verzorgingsstaat in hoge mate wensen voort te zetten. Maar de auteurs maken duidelijk dat van een belangrijk principe van de verzorgingsstaat, te weten de solidariteit, de grenzen steeds nauwer worden. In het boekje wordt verwezen naar een afnemende solidariteit tussen ouderen en jongeren die aan de orde kwam bij het vervangen van de prepensioenregelingen in 2004.

Betrokkenen verantwoordelijk maken voor regelingen geldt ook voor ondernemers. Een voorbeeld hiervan is het terugdringen van arbeidsverzuim. Het laatste hoofdstuk bevat een aantal vervolgsuggesties voor ondernemers. Een stevige lans wordt gebroken om veel op het individuele niveau, dat wil zeggen per onderneming, te regelen. Ook wordt voorgesteld om verlofrechten niet meer per CAO af te spreken, maar deze te verwerken als werkgeversbijdrage in een levenslooptegeling.

Is deze participatiemaatschappij realistisch?

Voor mij is deze beschrijving van een participatiemaatschappij niet realistisch. Twee informatiebronnen onderstrepen dit. De eerste is een notitie van het Sociaal Cultureel Planbureau uit 2005¹ dat stelt dat 'bij ca. 10 procent van de bevolking sprake is van sociale uitsluiting. Hiertoe behoren o.a.: oudere alleenstaanden, eenoudergezinnen en allochtone huishoudens. Bij hen bestaat een grote kans dat basale levensbehoeftes zoals een dagelijkse warme maaltijd niet meer kunnen worden vervuld. Daarnaast bevinden zij zich in een beperkt sociaal netwerk en hebben problemen op het gebied van zorg, huisvesting en onderwijs terwijl hun gezondheid en welbevinden op een relatief laag niveau liggen'.

De andere informatiebron tempert verder de euforie over de participatiemaatschappij. Het betreft de woorden van Prof. Ester, directeur van de Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek² die stelt dat 'een groot deel van de beroepsbevolking een lagere of middelbare opleiding heeft genoten. Een visie om vroegtijdig zelf keuzes te maken, bijvoorbeeld vanuit het besef van zelfredzaamheid, lijkt bij een belangrijk deel van de bevolking afwezig. Er wordt vanuit gegaan dat mensen min of meer een toekomstproject kiezen, terwijl veel jongeren 'leven bij de dag' en het liefst alle opties open houden. Nu is er een beweging terug en worden verantwoordelijkheden teruggelegd bij sociale verbanden en mensen zelf'.

Overige kanttekeningen

Voor ondergetekende is de participatiemaatschappij zoals hier voorgesteld een brug te ver. De verantwoordelijkheid wordt opportunistisch neergelegd bij de partijen die gelden als direct betrokkenen. Een liberale vorm van de maakbare samenleving. Te zwaar worden de negatieve elementen van de verzorgingsstaat aangehaald. En veel regelingen, gericht op bescherming van bepaalde zaken, lijken te worden opgeofferd aan 'de flexibilisering van de arbeidsmarkt'. Of aan de wederkerige werking in een participatiemaatschappij. De veel mondiger en bewuste burger is in het ideale geval zich bewust van de maatschappelijke verantwoordelijkheid, maar heeft geen overzicht van de urgentie om een bepaalde verantwoordelijkheid in te vullen. Zoals die van de stille armoede. Verder gaat het boekje geheel voorbij aan de toenemende individualisering, het geringer worden van de gemeenschapszin. Ook de zorg t.a.v. het arbeidsaanbod lijkt overdreven. Immers, de praktijk bewijst dat het aanbod aan arbeidskrachten steeds meer 'Europees' dan nationaal wordt bepaald, zeker in een verenigd Europa met ruim 20 lidstaten.

1 Sociaal en Cultureel Planbureau (2005): Toekomst arbeidsmarkt en sociale zekerheid, notitie voor de vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer.

2 Prof. Peter Ester, directeur OSA (Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek), in de Volkskrant van 18 augustus 2004.

Economie van de eerbied

Door Jan Westert, directeur van het Menso Alting College en lid van het curatorium van het wetenschappelijk instituut van de ChristenUnie

BOEKGEGEVENS

Economie van de eerbied

Kanttekeningen bij het bijbelse spreken over geld en goed

R.L. Haan

Meinema, Zoetermeer 2005

192 p.

prijs € 14,50

ISBN 9021140691

Dr. R.L. Haan is voorzitter van Solidaridad. Eerder was hij verbonden aan de ministeries van Financiën en Buitenlandse Zaken en aan het Internationaal Monetair Fonds in Washington. Ook doceerde hij ontwikkelingseconomie en sociale vakken aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en ISEDET te Buenos Aires, Argentinië. In 1985 kwam hij als algemeen directeur bij de IKON, waar hij tot 1997 werkzaam was.

“Eerbied van de economie” zou een treffende titel kunnen zijn voor het sociaal- economisch program van de ChristenUnie. In het boek plaatst de schrijver Roelf Haan kanttekeningen bij het bijbelse spreken over geld en goed. Het boek bevat interessante opstellen van iemand die geen genoegen neemt met het gangbare economisch marktdenken. De opstellen in het boek vallen op door de aandacht voor geloofskeuzen en de vernieuwing van levenshouding. Zo valt het licht op de geestelijke betekenis van het economisch handelen.

Het vijfde gebod gaat over “eer uw vader en uw moeder”. Moeders wil is wet. De uitleg van het vijfde gebod in de protestantse traditie wordt daarin treffend samengevat. Je moet degenen die over je gesteld zijn eren. Gehoorzaamheid, gezag zijn termen die worden behandeld bij het vijfde gebod. Haan ontleent de titel van zijn boek aan het vijfde gebod. Ik had de lijn tussen het vijfde gebod en ons economisch handelen niet zo direct gelegd. Hoewel, ter wille van de economische vooruitgang is en wordt er in naam van gezag veel sociaal onrecht veroorzaakt en geleden.

Twee tafels

Haan kiest voor een andere benadering van het vijfde gebod. Het gebod ligt op de grens van de twee tafels, waarin de tien geboden verdeeld zijn. De eerste tafel leert ons hoe wij ons jegens God zullen gedragen; de andere geeft weer wat wij de naaste schuldig zijn. De eerste tafel heeft betrekking op het eerste grote gebod: God lief hebben met alles wat in ons is; het tweede gebod heeft betrekking op de liefde tot de naaste. Deze twee geboden zijn aan elkaar *gelijk*. Immers, wie niet lief heeft, kent God niet. (1 Joh 4:17)

Het vijfde gebod is de verbinding tussen de eerste en de tweede tafel. Haan schrijft, dat er daarom ook een groot geheim moet schuilen in het ‘eer uw vader en uw moeder’. Dat wordt duidelijk met een verwijzing naar Deut. 27:14-26. Daar wordt heel de wet samengevat in een verbod op de afgodendienst, en vervolgens van de liefde tot de kwetsbare naaste. De schakel in die perikoop is vers 16: ‘Vervloekt is hij die zijn vader of moeder veracht’. Het geheim van het vijfde gebod ligt in de eerste plaats hierin, dat het de ouders degenen zijn die de kinderen vertellen van de grote daden van God. Alle geboden beginnen

met "Gij zult (niet)". Het vijfde gebod is een uitzondering op deze regel en is positief gesteld. Als de liefde tot God bij mensen kenbaar wordt, dan vormen de ouders een bijzondere schakel. Zij zijn de eersten die wij zien en zijn dus als geen ander onze naaste.

Waarom ligt dan vervolgens de economische betekenis van het vijfde gebod? De vader of de moeder is de naaste die nadrukkelijk (en buiten onze wil) op onze weg wordt geplaatst, als 'zegger' (boodschapper) die gezag heeft.

Bij de woestijnvolken is het gebruik dat ouden van dagen, wanneer zij niet meer mee konden en voor de gemeenschap geen productieve diensten meer konden leveren, in de woestijn werden achtergelaten om te sterven. In Israël was het verboden: de zwakke en gebrekkige, wees en de weduwe, de oude niet te eren niet heel te laten in zijn waarde. Als Exodus 27:17 zegt: "Wie zijn vader of moeder vervloekt, zal zeker ter dood gebracht worden". Het gaat het om het woord 'vervloekt', dat beter vertaald kan worden met: *in ellende laat*. Daar wijst Jezus op in Matt. 15. De Farizeeën spelen de hulp aan God uit tegen de dienst aan de vader en de moeder, de hulpbehoevende, de steuntrekker. Het eerste en tweede gebod van Gods liefde worden uit elkaar getrokken en losgemaakt van elkaar. Dat verdragen deze geboden niet. Dan zou godsdienst tot een starre praktijk en traditie kunnen worden, met voorbijgaan aan de zichtbare vertegenwoordiger van God die wij in het dagelijks economisch leven (er is geen andere plaats) ontmoeten.

Het vijfde gebod vormt de omvattende schakel tussen de eerste en de tweede tafel. God eren en de naaste in ellende laten past niet bij elkaar. Economie van de eerbied kan alleen eerbied tonen door zich te bekommeren om de gekwetste, oude, de wees en de weduwe. Mensen die zo doen, eren God met de lippen. Hun hart staat niet open. Het kan niet: de broeder gebrek zien lijden, zich voor hem toesluiten en toch vervuld blijven van de liefde Gods. Want als wij in de wereld een bestaan hebben, als wij rond kunnen komen, dan horen wij voor die broeder ons leven in te zetten. (1 Joh 3:16-17)

Geestelijke betekenis

Ik heb uitvoerig stil gestaan bij de motivering van het 'Economie van de eerbied'. De ChristenUnie is op zoek naar vernieuwing van de grondlijn voor het economisch denken in de partij. Zij wil daarbij ontkomen aan links-rechts-schema's. *Economie van de eerbied* geeft daarvoor een mooie voorzet. Het verbindt christelijk en sociaal tot christelijk-sociaal in de diepe geestelijke betekenis van het woord. Christelijk denken over economie krijgt op

deze manier een ander accent dan het liberale marktdenken, dat zozeer de richting van ons economisch denken bepaalt. In de economie blijkt of wij Gods eerste gebod hebben vergeestelijkt, of dat wij het hebben herkend als gelijk aan het tweede hoofgebod van dezelfde God: dat van liefde tot de naaste. In de traditie van de christelijke politiek en het economisch leven heeft het eren van God een grote plaats. Terecht, maar laat het niet zijn zonder verbinding met het eren van de naaste. Op die lijn mag christelijke economische politiek worden aangesproken. Het is een lijn met eigenheid. Vanuit deze gedachte kunnen burgers worden aangesproken op hun eigen en gezamenlijke verantwoordelijkheid. En op basis van die lijn kunnen er ook keuzen worden ontwikkeld voor het financieel en economisch beleid, voor ontwikkelingssamenwerking en vrije wereldhandel, waar arme landen van profiteren.

De bijdrage van Roelf Haan scherpte in ieder geval mijn denken. En ik beveel het boek van harte aan als basis materiaal voor hen die zich in de economie en politiek willen laten inspireren door de Bijbel.

Er zijn meer boeiende opstellen. Ik licht er hieronder enkele van de eenentwintig uit.

Nimrod en Rehabeam

Hoofdstuk drie beschrijft het *economisch probleem: de stad van Kaïn*. Het gaat ondermeer over de Nimrod, de veroveraar. Hij zet de economische ontwikkeling in. Hij is een 'nation builder'. Hij kwam uit Babel en bouwde Ninevé, Kalah en Resen. Hij staat in de lijn van Kaïn. Dat is ook de lijn van de technologische vooruitgang (Tubal Kaïn). De namen van de steden uit het rijk van Nimrod komen in de geschiedenis telkens terug. Zij wijzen op de geestelijke houding van de stad als stad. Het zijn symbolen van overheersing van de natuur, van technische vooruitgang. Ze staan voor macht, militaire sterkte en beschaving.

Voor de verbinding van economie en politiek is het ook van belang kennis te nemen van de bijdrage over Rehabeam en de splitsing van zijn rijk (hfst 4.) Rehabeam koos bij de aanvaarding van zijn koningschap er voor om de raad van de jonge mannen te volgen. Zo maakte hij het juk van de slaafse herendienst van het volk nog zwaarder. De liberaal De Korte (1982) hield de minister van financiën de machtspoliticus Macchiavelli voor: 'Het is altijd beter gevreesd dan bemind te worden'. Zo verbindt het liberalisme 'economie' en 'politiek'. Net als Rehabeam valt daarin weinig aandacht voor de wijze oude raadgevers te bespeuren: 'Wees vriendelijk en zij zullen u dienen'. U kunt deze geschiedenis lezen in 2 Kronieken 10.

De les van de wonderboom

In hoofdstuk 9 wordt *productiviteit en gerechtigheid* behandeld. Het hoofdstuk wordt getypeerd als één van de wegwijzers. Het is de reactie op de zelfredzame mens. "Als de Heer het huis niet bouwt, dan is het tevergeefs", zegt Psalm 127. De start voor productiviteit ligt in het zoeken naar het koninkrijk en zijn gerechtigheid. Dat is een rustgevend gedachte in de moderne economie en arbeidsorganisaties, waar alles staat in de waan van de doelmatigheid. Als we de economie van de eerbied in praktijk brengen, dan *zullen onze dagen verlengd worden*.

In het kader van *overvloed na deling* schrijft Haan ook enkele bijdragen, zoals die met de typerende titel *De rijkdom is vriendschap* en *Ontstegen aan de macht* van het geld. In dat hoofdstuk staat Haan stil bij de zeggingskracht van de Bijbel over de economie: als plaats van geloof tot ongelof. De les van de wonderboom, die God Jona leert, is daarvan een voorbeeld. Jona bekommert zich om zijn eigen gemak en behoud – zijn eigen belang (Phil. 2:4). Die boom had hij er zo maar –gratis- aangetroffen. Jona beklagt zich als de boom verdort. God wijst hem terecht: als jij je beklagt over die boom – die toch niet je eigen verdienste is - zou Ik dan Ninevé niet sparen, de grote stad, waarin meer dan 120.000 mensen zijn, die het onderscheid niet kennen tussen hun linker en hun rechterhand ... ?!(Jona 4:11). God spaart hen die onkundig zijn in tegenstelling tot de menselijke benadering, waarin het eigen belang zo'n dominante plaats in het leven inneemt.

Vooruitgang en genoeg

Haan sluit af met een aantal bijdragen over *gerechtigheid en verwachting*. Bij uitsluiting stelt hij de vraag: Is het u niet genoeg? Dit zinnetje geeft aan, dat zijn visie op de economische ontwikkeling sterk verwant is met die van Bob Goudzwaard over de economie van het genoeg. Nadat hij in enkele hoofdstukken vooral persoonlijke trouw en de persoonlijke attitude heeft besproken stelt hij in 'Gerechtigheid verhoogt een volk' de verantwoordelijkheid voor de inrichting van de samenleving aan de orde. Jes. 58: 3-12 zijn leidend in dit hoofdstuk. Je eigen mensen zullen weer opbouwen wat eeuwenlang al verwoest ligt. Dan zal men je noemen 'hersteller van muren', 'herbouwer van straten'. De samenleving en de economie weer tot een plaats maken om te wonen. Gerechtigheid

verhoogt een volk. Gelijktijdig, merk ik op, hoe nuttig het is om te beseffen, dat werken aan deze economische vooruitgang, gepaard moet gaan met begrenzing van het geloof in de menselijke kracht. De verzen 13 en 14 van Jesaja 58 bepalen de mens bij het gebod om het geloof in eigen kracht en belang niet de boventoon te laten voeren, maar afstand te bewaren tot economische slavernij.

In *Maatschappij en gemeenschap* trekt Haan de lijn van 'geen aanzien des persoons' door naar de betekenis daarvan voor de kapitalistische wereldeconomie met mondiale markten en economische crises en oneerlijke wereldhandel.

Boeiend

Economie van de eerbied is een boeiend boek. Als je het leest is het goed om de Bijbel paraat te hebben vanwege de vele verwijzingen. Het boek is al eens eerder uitgegeven, in 1985. Het is een tweede bewerkte druk. De sporen daarvan zijn soms iets teveel terug te vinden in het boek. Ook omdat het tijdsbeeld van nu ten opzichte van 1985 al weer sterk veranderd is. De kracht van het boek is vooral de aandacht voor de geestelijke betekenis van de economie. Met dat vraagstuk worstelt de ChristenUnie. De partij zoekt naar een nieuwe lijn om het financieel-economische en het christelijk-sociale op eigen wijze te verbinden en beleid te kunnen toetsen aan de eigen uitgangspunten. Niet voor niks noemde ik daarom *Economie van de eerbied* aan het begin van deze bijdrage een treffende titel voor een sociaal-economisch beleidsplan van de ChristenUnie. Haan heeft zijn eerste druk in 1985 geschreven. Er was toen behoefte aan vernieuwing van denken. Het geloof in de kapitalistische economische vooruitgang stond ter discussie. Goudzwaard schreef zijn *Kapitalisme en vooruitgang*. In het achterland van de ChristenUnie verscheen *Herfsttij der vooruitgang* door Prof dr. Peter Nijkamp. Vervolgens kreeg de economische groei en vooral het geloof in de markt als weldoener ons in zijn greep. Nu is er opnieuw behoefte aan bezinning op de geestelijke betekenis van het economisch handelen. Recent verscheen ook het boek van Arjo Klamer (zie vorige nummer van *DenkWijzer*).

Het boek van Haan geeft sterke aanzetten. Het is een mooi initiatief van ondermeer de stichting Oikos om dit inspirerende boek opnieuw uit te doen geven.

Bidden bestrijdt het democratisch tekort

Door Bert Roor, hoofd Communicatie & Fondsenwerving en
coördinator Gebed en Diaconaat bij de Evangelische Alliantie (www.ea.nl)

Bidden in de politiek is een risicovolle bezigheid. Voor je het weet bepaalt jouw politieke agenda

je gebedsleven of de bidstond waar je aan deel neemt. Het is laveren tussen voorzichtigheid en

vrijmoedigheid. Voorzichtig, om te voorkomen dat je meer naar je eigen wil bidt dan naar Gods wil.

Tegelijk vrijmoedig, want God wil gebeden zijn en wil dat we heel ons leven voor Hem open leggen.

Dat vraagt wel om geloof in de macht van God, zoals de spreukendichter dat had: "De gedachten van de koning zijn als waterstromen in de macht van de HEER, Hij leidt ze waarheen Hij maar wil." (Spr. 21:1). Voor die koning kunnen we met Paulus allerlei regeerders, bestuurders en politici invullen. Geloven we dit nog als 'bijbelgetrouwe christenen', als het gaat om onze eigen ministers, kamerleden en wethouders?

Vanuit de Evangelische Alliantie ben ik nauw betrokken bij verschillende gebedsinitiatieven die de politiek raken. Denk aan de Week van Gebed, de Nationale Gebedsdag en de Kroonbede. In crisissituaties reiken we gebedsonderwerpen aan zoals rond de oorlog in Irak en de moord op Pim Fortuijn. We roepen op om vrijmoedig te bidden voor tal van zaken in politiek en samenleving, ook internationaal. Niet om God te claimen voor onze zaak, maar als representanten van een volk en wereld die van God zijn losgeraakt. Dat is onze roeping als christenen: we zijn een koninklijk priesterschap. En priesters bidden voor het volk en zegenen het. Ja toch? De dienst van de voorbede is de belangrijkste dienst die de kerk de politiek kan bewijzen. Uiteindelijk gaat het niet om onze invloed als christenen op de ontwikkelingen in politiek en samenleving. Als het er op

aankomt, zijn deze te complex om te begrijpen en werkelijk te besturen. Ook voor politici. Wie bidt erkent dat tegenover God en vraagt Hem om op zijn onnaspeurbare wijze de gedachten van de bestuurders in goede banen te leiden. Gods invloed geeft de doorslag. Een bidder is – als het goed is – iemand die God de ruimte laat om God te zijn. Een bidder erkent het democratisch tekort voor de troon van God. Ook namens allen die dat ontkennen en bestrijden.

De ChristenUnie is partner in de Nationale Gebedsdag. Tineke Huizinga sprak onlangs in Leeuwarden enkele honderden bidders toe. Bij de Kroonbede zien we vertegenwoordigers uit meer partijen, ook niet-christelijke. Politieke scheidslijnen worden daar overbrugd vanuit de gedeelde overtuiging dat partijprogramma's niet het laatste woord mogen hebben. Dat is alleen aan God, de Koning der koningen. Ik verlang ernaar dat deze geestelijke houding verder doorbreekt onder christenpolitici. Dat christenparlementariërs net als in Engeland ook zelf het initiatief gaan nemen om wekelijks samen te bidden tot God, ongeacht hun politieke kleur en programma. Dat raadsleden die Christus belijden voorafgaand aan een raadsvergadering samen de knieën buigen om hun afhankelijkheid van

de hoogste Koning uit te spreken. De ene maand ingeleid door een Pinkstervoorganger, de volgende keer door een hervormde herder, dan weer door een katholieke kapelaan.

Bidden bestrijdt het democratisch tekort ook op een andere manier. Als u heel persoonlijk voor iemand gaat bidden, verandert er in de eerste plaats iets in uw eigen hart. Al bid-dend leert de Geest van Christus u om de ander en zijn of haar situatie vanuit Gods perspectief te zien. Er valt dan soms opeens een lichtstraal van boven op een aspect van uw naaste dat u tot nu toe over het hoofd had gezien. Verrassend, ontdekkend, soms ook confronterend. God openbaart u zijn waarheid over de ander en over uzelf. En God vult uw hart met verlangen om meer voor die ander te betekenen, beter naar hem of haar te luisteren en van uw stokpaardjes af te stappen. Voor alle duidelijkheid: dat zeg ik ook tegen mezelf. Het gaat om christelijke waarden die we als Evangelische Alliantie als kernwaarden hebben vastgelegd voor de omgang met onze relaties: integriteit, respect en dienstbaarheid. Met welke zeven politici hebt u de meeste moeite? Maak een lijstje en verdeel hun namen over de week, voor elke dag één. En bid voor hen. Bid totdat God uw hart verandert en zijn koningschap doorbreekt in uw leven.

Dichtbij de burger	2 en 3
Thema <i>WegWijzer</i> en Thema <i>Inleiding</i> door Erik van Dijk	
Decentralisatie is nog geen lokaal maatwerk	4
Thema <i>Inleiding</i> II door Erik van Dijk	
“We hebben elkaar ontzettend hard nodig”	
Zorgen om de huishouding van Thorbecke	5
Thema <i>Interview</i> met Tweede Kamerlid Arie Slob	
Zeggenschap over de politie	10
Thema <i>Studie</i> door Bert Groen	
De brandweer als regionale spil?	12
Thema <i>Studie</i> door Joop Alsema	
Kansen voor gemeenten?	14
Thema <i>Studie</i> door Annelies van der Kolk	
Verheugd met de jeugd?	16
Thema <i>Studie</i> door Corine Dijkstra	
Waar blijft de gemeente?	18
Column <i>AdRem</i> door Jan Post	
Dualistisch onderhandelen	19
Lokale <i>Studie</i> door Adriaan Hoogendoorn	
Samen dienen in de wereld	24
Extra <i>Studie</i> door Maaïke Harmsen	
Solidariteit is ook een kwestie van moraal	28
Extra <i>Studie</i> door Ronald van Raak	
Perspectief op een participatiemaatschappij	30
Boeken <i>Wijzer</i> door Hans Freije	
Economie van de eerbied	32
Boeken <i>Wijzer</i> door Jan Westert	
Bidden bestrijdt het democratisch tekort	35
Column <i>Accent</i> door Bert Roor	

